

**T.C.
AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ YERLEŞKESİNDEN
TOPLANAN YONCA POPULASYONLARININ BAZI
ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ**

MAHMUT FERHAT NEHİR

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARLA BİTKİLERİ ANABİLİM DALI**

KIRŞEHİR 2017

**T.C.
AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ YERLEŞKESİNDEN
TOPLANAN YONCA POPULASYONLARININ BAZI
ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ**

MAHMUT FERHAT NEHİR

DANIŞMAN

Prof. Dr. Cafer Olcayto SABANCI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARLA BİTKİLERİ ANABİLİM DALI**

KIRŞEHİR 2017

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

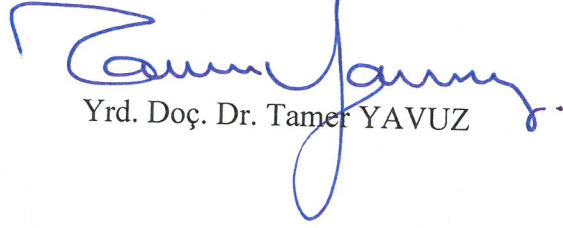
Bu çalışma jürimiz tarafından Tarla Bitkileri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS
TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan (Danışman) Prof. Dr. Cafer Olcayto SABANCI

Üye Prof. Dr. Alptekin KARAGÖZ

Üye Yrd. Doç. Dr. Tamer YAVUZ

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen jüri üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. /2017

Prof. Dr. Levent KULA

Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm.

AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ YERLEŞKESİNDEN TOPLANAN YONCA POPULASYONLARININ BAZI ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Mahmut Ferhat NEHİR

Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Haziran 2017

ÖZET

Bu çalışmada Ahi Evran Üniversitesi yerleşkesinden 2014 yılında toplanan 51 yonca (*Medicago sativa L.*) populasyonlarına ait tohumlar kullanılmıştır. Araştırma, Ahi Evran Üniversitesi deneme alanlarında 51 parsel kurularak, her bir populasyonun tohumlarından sağlanan 40 bitki ile yürütülmüştür. Çalışma, materyalin önemli morfolojik özelliklerini ve populasyonlar arasında farklılıkları belirleyerek bu konudaki ıslah çalışmalarına temel olacak materyali sağlamak amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yonca populasyonlarının ortalama değerleri, bitki boyu 96.7 cm, ana sap sayısı 37.2 adet, ana sap uzunluğu 93.2 cm, ana sap kalınlığı 3.3 mm, yaprakçık uzunluğu 19.7 mm, yaprakçık eni 6.5 mm, yaprakçık sapı uzunluğu 3.2 mm, çiçek rengi mavi ve mor renkleri arasında, ilk çiçeklenme kadar geçen gün sayısı 40.7 gün olurken %10 çiçeklenme gün sayısı 65.7 gün ve olgunlaşma tarihine kadar geçen gün sayısı 97.4 gün olarak tespit edilmiştir. Tek bitkide çiçek sayısı ortalama 234.3 adet, kök uzunluğu 40.6 cm, kök ağırlığı 82 g ve nodül sayısı ortalama 51 adet olarak belirlenmiştir. Gelişme durumu bakımından yonca populasyonlarının büyük çoğunluğunun dik ve yarı dik olduğu gözlemlenmiştir. Yeşil ot verimi birinci biçimde ortalama 141 g/bitki, ikinci biçimde 153.1 g/bitki ve üçüncü biçimde 113.5 g/bitki olarak tespit edilirken toplam yeşil ot verimi 407.6 g/bitki olarak bulunmuştur. Kuru ot verimi, birinci, ikinci ve üçüncü biçimlerde sırasıyla 61.2 g/bitki, 51.2 g/bitki ve 45.3 g/bitki olarak bulunurken, toplam kuru ot verimi 157.7 g/bitki olarak tespit edilmiştir. Bitkide tohum verimi ortalama 6.8 g, bin tane ağırlığı 2.1 g ve baklada tane sayısı 5.3 adet olarak tespit edilmiştir. Yonca populasyonları arasında birçok özellik açısından varyasyonun önemli olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yonca, *Medicago sativa*

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Cafer Olcayto SABANCI

Sayfa Adedi: 77

DETERMINATION OF SOME CHARACTERISTICS OF ALFALFA POPULATIONS COLLECTED IN AHI EVRAN UNIVERSITY CAMPUS

(Master of Science Thesis)

Mahmut Ferhat NEHİR

Ahi Evran University Institute of Science

June 2017

ABSTRACT

In this study, 51 alfalfa (*Medicago sativa* L.) populations collected from the Ahi Evran University campus were used. The study was conducted with 40 plants of each population, with 51 plots established at Ahi Evran University experimental field. The study was conducted to determine the important morphological characteristics of the populations and the differences between them to provide the material that will be the basis for the breeding studies in this region.

According to the results of the research, the mean values of the alfalfa populations were determined as following; plant height 96.7 cm, the number of main stems 37.2, main stem length 93.2 cm, main stem thickness 3.3 mm, leaflet length 19.7 mm, leaflet width 6.5 mm, leaflet stem length 3.2 mm, flower colors blue and purple, the number of days of flowering 65.7 days and the number of maturity days 97.4, and the number of days to the first flowering 40.7 days. The average number of flowers per plant was 234.3, root length was 40.6 cm, root weight was 82 g, average number of nodules was 51. It was observed that the majority of populations were either upright or semi-upright. The average forage yields were 141 g/plant in the first cut, 153.1 g/plant in the second cut and 113.5 g/plant in the third cut, with a total yield of 407.6 g/plant. Dry matter yields were determined to be 61.2 g plant in the first cut, 51.2 g/plant in the second, 45.3 g/plant in the third cut, being 157.7 g/plant total dry matter yield. The mean grain yield was 6.8 g, thousand seed weight was 2.1 g and the seed number per pod was 5.3. Variation between the alfalfa populations was found to be important for nearly all characters.

Keywords: Yonca, *Medicago sativa*

Supervisor: Prof. Dr. Cafer Olcayto SABANCI

Number of page: 77

TEŐEKKÜR

Araştırma konusunu belirlemede ve araştırmanın her safhasında engin bilgilerini ve tecrübelerini benimle paylaşan, sayın hocam Prof. Dr. Cafer Olcayto SABANCI'ya, tezimin hazırlanmasında emeği geçen bütün Tarla Bitkileri bölüm hocalarıma teőekkür ederim.

Tarla deneme Şartlarında benimle birlikte çalıőan ve yardımlarını esirgemeyen meslektaőlarım Faruk ER, Sezer AKYOL, Mehmet Ali IŐIK, Halil YALÇINKAYA ve Samet ORHAN'a teőekkür ederim.

Yüksek lisans süresi boyunca her daim yanımda olan Gizem Güler BAŐAR'a, maddi ve manevi bütün desteklerini benden esirgemeyen aileme teőekkür ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI.....	3
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	11
3.1. Materyal.....	11
3.1.1. Deneme Yerine Ait Toprak Özellikleri.....	11
3.1.2. Deneme Yerine Ait İklim Özellikleri.....	11
3.2. Yöntem.....	12
3.2.3. Fidelerin Yetiştirilmesi.....	12
3.2.4. Dikim.....	12
3.2.5. Bakım İşlemleri.....	13
3.3. İncelenen Özellikler.....	13
3.3.1. Bitki Boyu (cm).....	13
3.3.2. Ana Sap Sayısı (adet).....	13
3.3.3. Ana Sap Uzunluğu (cm).....	13
3.3.4. Ana Sap Kalınlığı (mm).....	13
3.3.5. Yaprakçık Uzunluğu (mm).....	13
3.3.6. Yaprakçık eni (mm).....	13
3.3.7. Yaprakçık Sapı Uzunluğu (mm).....	14
3.3.8. Çiçek Rengi.....	14
3.3.9. İlk Çiçeklenme Gün Sayısı.....	14
3.3.10. %10 Çiçeklenme Gün Sayısı.....	14
3.3.11. Çiçek Sayısı.....	14
3.3.12. Kök Uzunluğu (cm).....	14
3.3.13. Kök Ağırlığı (g).....	14
3.3.14. Nodül Sayısı.....	14
3.3.15. Gelişme Durumu (1-5).....	14
3.3.16. Yeşil Ot Verimi (g/bitki).....	14
3.3.17. Kuru Ot Verimi (g/bitki).....	15
3.3.18. Olgunlaşma Gün Sayısı.....	15
3.3.19. Bitki Tohum Verimi.....	15
3.3.20. Bin Tane Ağırlığı.....	15
3.3.21. Baklada Tane Sayısı.....	15
3.4. Verilerin Değerlendirilmesi.....	15
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	16

4.1. Bitki Boyu (cm).....	16
4.2. Ana Sap Sayısı (adet).....	18
4.3. Ana Sap Uzunluğu (cm).....	20
4.4. Ana Sap Kalınlığı (mm).....	22
4.5. Yaprakçık Uzunluğu (mm).....	24
4.6. Yaprakçık Eni (mm).....	26
4.7. Yaprakçık Sapı Uzunluğu (mm).....	28
4.8. Çiçek Rengi.....	30
4.9. İlk Çiçeklenme Gün Sayısı.....	31
4.10. %10 Çiçeklenme Gün Sayısı.....	33
4.11. Çiçek Sayısı.....	35
4.12. Kök Uzunluğu (cm).....	37
4.13. Kök Ağırlığı (g).....	39
4.14. Nodül Sayısı.....	41
4.15. Gelişme Durumu (1-5).....	43
4.16. Yeşil Ot Verimi (g/bitki).....	44
4.17. Kuru Ot Verimi (g/bitki).....	52
4.18. Olgunlaşma Gün Sayısı.....	60
4.19. Bitki Tohum Verimi.....	62
4.20. Bin Tane Ağırlığı (g).....	64
4.21. Baklada Tane Sayısı (adet).....	66
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
6. KAYNAKLAR.....	72
ÖZGEÇMİŞ.....	78

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1. Deneme yerine ait toprak özellikleri.....	11
Çizelge 2. Deneme yerine ait iklim özellikleri.....	12
Çizelge 3. Bitki boyuna ait varyans analiz tablosu.....	16
Çizelge 4. Bitki boyuna ait değerler (cm).....	17
Çizelge 5. Ana sap sayısına ait varyans analiz tablosu.....	18
Çizelge 6. Ana sap sayısına ait değerler.....	19
Çizelge 7. Ana sap uzunluğuna ait varyans analiz tablosu.....	20
Çizelge 8. Ana sap uzunluğuna ait değerler (cm).....	21
Çizelge 9. Ana sap kalınlığına ait varyans analiz tablosu.....	22
Çizelge 10. Ana sap kalınlığına ait değerler (mm).....	23
Çizelge 11. Yaprakçık uzunluğuna ait varyans analiz tablosu.....	24
Çizelge 12. Yaprakçık uzunluğuna ait değerler (mm).....	25
Çizelge 13. Yaprakçık enine ait varyans analiz tablosu.....	26
Çizelge 14. Yaprakçık enine ait değerler (mm).....	27
Çizelge 15. Yaprakçık sapına ait varyans analiz tablosu.....	28
Çizelge 16. Yaprakçık sapına ait değerler (mm).....	29
Çizelge 17. İlk çiçeklenme gün sayısına ait varyans analiz tablosu.....	31
Çizelge 18. İlk çiçeklenme gün sayısına ait değerler.....	32
Çizelge 19. %10 Çiçeklenme gün sayısına ait varyans analiz tablosu.....	33
Çizelge 20. %10 Çiçeklenme gün sayısına ait değerler.....	34
Çizelge 21. Çiçek sayısına ait varyans analiz tablosu.....	35
Çizelge 22. Çiçek sayısına ait değerler.....	36
Çizelge 23. Kök uzunluğuna ait varyans analiz tablosu.....	37
Çizelge 24. Kök uzunluğuna ait değerler (cm).....	38
Çizelge 25. Kök ağırlığına ait varyans analiz tablosu.....	39
Çizelge 26. Kök ağırlığına ait değerler (g).....	40
Çizelge 27. Nodül sayısına ait varyans analiz tablosu.....	41
Çizelge 28. Nodül sayısına ait değerler (adet).....	42
Çizelge 29. Birinci biçim yeşil ot verimine ait varyans analiz tablosu.....	44
Çizelge 30. Birinci biçim yeşil ot verimine ait değerler (g/bitki).....	45
Çizelge 31. İkinci biçim yeşil ot verimine ait varyans analiz tablosu.....	46
Çizelge 32. İkinci biçim yeşil ot verimine ait değerler (g/bitki).....	47
Çizelge 33. Üçüncü biçim yeşil ot verimine ait varyans analiz tablosu.....	48

Çizelge 34. Üçüncü biçim yeşil ot verimine ait değerler (g/bitki).....	49
Çizelge 35. Toplam yeşil ot verimine ait varyans analiz tablosu.....	50
Çizelge 36. Toplam yeşil ot verimine ait değerler (g/bitki).....	51
Çizelge 37. Birinci biçim kuru ot verimine ait varyans analiz tablosu.....	52
Çizelge 38. Birinci biçim kuru ot verimine ait değerler (g/bitki).....	53
Çizelge 39. İkinci biçim kuru ot verimine ait varyans analiz tablosu.....	54
Çizelge 40. İkinci biçim kuru ot verimine ait değerler (g/bitki).....	55
Çizelge 41. Üçüncü biçim kuru ot verimine ait varyans analiz tablosu.....	56
Çizelge 42. Üçüncü biçim kuru ot verimine ait değerler (g/bitki).....	57
Çizelge 43. Toplam kuru ot verimine ait varyans analiz tablosu.....	58
Çizelge 44. Toplam kuru ot verimine ait değerler (g/bitki).....	59
Çizelge 45. Olgunlaşma gün sayısına ait varyans analiz tablosu.....	60
Çizelge 46. Olgunlaşma gün sayısına ait değerler (gün).....	61
Çizelge 47. Bitki tohum verimine ait varyans analiz tablosu.....	62
Çizelge 48. Bitki tohum verimine ait değerler (g/bitki).....	63
Çizelge 49. Bin tane ağırlığına ait varyans analiz tablosu.....	64
Çizelge 50. Bin tane ağırlığına ait değerler (g).....	65
Çizelge 51. Baklada tane sayısına ait varyans analiz tablosu.....	66
Çizelge 52. Baklada tane sayısına ait değerler (adet).....	67

1. GİRİŞ

Yoncanın tarihi ile ilgili kayıtlar M.Ö. 1300 yılında Türkiye’de, M.Ö. 700 yılında ise Babil’de bulunmuştur. Bununla birlikte M.Ö. 4000 yılında deniz ticareti ile Doğu Akdeniz’e yayıldığı bazı kaynaklarca belirtilmiştir. M.Ö. 1400-1200 yıllarında yoncanın kış mevsimi boyunca hayvan yemi olarak kullanıldığı ve oldukça besleyici olduğu Çorum-Alacahöyük’te yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen tabletlerde bulunmuştur. M.Ö. 4. Yüzyılda Almanya’ya askerler tarafından gerek atları gerekse diğer hayvanları beslemek için getirildiği bildirilmektedir. M.Ö. 2. Yüzyılda yoncanın İtalya’ya getirilmesi ile dünya çapında yayılma göstermiştir. M.Ö. 126’da Çin’e götürülerek, Çin’in imparatorluk bahçelerinde kullanıldığı saptanmıştır. M.Ö. 1. Yüzyılda İsviçre ve İspanya’da kullanılmaya başlamış ve son olarak 18. Yüzyılda Avusturalya, Amerika ve Yeni Zelanda’da yetiştiriciliğine başlanmıştır (Barnes ve ark. 1988).

Yoncanın en önemli gen kaynaklarından biri olan ülkemizde, yabancı formları her yerde bulunmaktadır. Yabancı döllemesi sonucunda doğal seleksiyona uğrayarak coğrafyaya mükemmel bir şekilde uyum sağlayabilmiştir. Toprağa azot bağlayarak toprağı düzenlemesi ve çekici renkleriyle arılar için de önemli bir bitki olması nedeniyle büyük önem arz etmektedir.

Kuru ve sulu şartlarda yetişen yonca (*Medicago sativa* L.) diğer yem bitkilerinden ayrı tutularak, “Yem bitkilerinin kraliçesi” olarak adlandırılmıştır (Elçi, 2005).

Yoncanın diğer bir önemli özelliğı ise yüksek besin içeriğine sahip olmasıdır. %15-20 ham protein içeriğı vardır ve birçok mineral madde ve vitamin kaynağıdır. Yoncanın özellikle A, D, E, K, U, C, B1, B2, B6, B12, niasin, pantotenik asit, inositol, biotin, and folik asit vb. gibi birçok vitaminin dışında fosfor, kalsiyum, potasyum, sodyum, klor, sülfür, magnezyum, bakır gibi birçok mineral maddeyi de bünyesinde bulundurmaktadır. Yoncanın içerdiği birçok zengin içeriğıyle hayvan beslenmesindeki önemi görülmektedir (Putnam ve ark. 2001).

Yem bitkileri hayvan beslenmesinde en ucuz ve en kaliteli kaba yem kaynaklarındandır. Yedirildikleri zaman hayvan sağlığına zarar vermeyen, hayvansal ürünlerin niteliklerini olumsuz yönden etkilemeyen ve bünyelerinde hayvanlara yararlı besin maddelerini içeren inorganik ve organik bileşikler yem olarak tanımlanabilir (Avcıoğlu ve ark. 2009).

Türkiye’de hayvancılık, ana yem kaynağı doğal çayır meraların oluşturduğu mera hayvancılığı şeklindedir. Ülkemizde gerek düzensiz ve aşırı otlatma gerekse bakımsızlığı neticesinde, çayır meraların verimi büyük oranda azalmıştır. Bu nedenle hayvanların ot ihtiyacını karşılayamayarak kaba yem açığı ortaya çıkmaktadır. Bu açığın kapatılması için mevcut çayır ve meralar ıslah edilerek verimlerinin artırılması önem taşımaktadır. Fakat bu durum uzun vadeli ve planlı bir çalışma istemektedir. Çayır meralarda hayvan sayısı azaltılarak ıslah çalışmalarına başlanması ve geriye kalan kaba yem açığının ise yem bitkileri yetiştiriciliğine önem verilerek kapatılması gerekmektedir.

Yem bitkileri üretiminin yetersiz olduğu İç Anadolu bölgesinde yem bitkisi ekim alanlarının artırılması, ekim nöbetine dahil edilmesi ve ekolojik koşullarına uygun yeni bitki tür ve çeşitlerinin ortaya konması ve ayrıca yetiştirme tekniğine yönelik araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı önemli bir yem bitkisi olan yoncanın Kırşehir ekolojisinde yayılış gösteren populasyonlarının özelliklerini belirlemek ve daha sonra yapılacak ıslah çalışmalarına temel oluşturacak materyali elde etmektir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Liang ve Riedl (1964), yoncada yaptıkları çalışmada ot verimine en yüksek etkinin bitki boyu ile sap sayısı olduğunu belirtmişlerdir.

Terry ve Tilley (1964), Troeksen ve Campell 1969, Craig ve ark. 2000 gibi bir çok araştırmacının yonca bitkisinin olgunlaşma sırasında yaprak oranının azaldığını ve sap oranının arttığını, bu gelişimin nedeninin genotipler arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Scheridan ve Mc Kee (1970), 10 farklı yonca varyetesinde iek renklerini belirlemek amacıyla kolorometrik yöntemle çalışmış ve farklı renklere neden olan faktörlerin toprak verimliliği, toprak pH'sı ve tohum tipi olduğunu belirtmişlerdir.

Alinoğlu ve ark (1972), Kayseri ekotipinin bazı önemli morfolojik ve fizyolojik özelliklerinde yaptıkları araştırmada; bitki boyu 86.2 - 84.5 cm, ana sap kalınlığını 5.17mm, çiçeklenme tarihini 6 Haziran, bir salkımda ortalama meyve adedinin 7.78 ve bir meyveye düşen ortalama tohum sayısının 2.00 olduğunu, iek renginin erguvani menekşe, menekşe moru veya açık erguvani renkte olduğunu ve habitus bakımından %83.29'unun dik formda olduğunu belirtmişlerdir. Aynı araştırmacılar Karaağaç ekotipinin morfolojik ve fizyolojik özelliklerini řu şekilde bulmuşlardır; bitki boyunu 88.5, çiçeklenme tarihi 5 Haziran, bir salkımda ortalama meyve adedi 8.90 ve birim meyveye düşen ortalama tohum sayısı 2.11 olarak bulmuştur.

Delanay (1972), yonca bitkisinde fizyolojik ve morfolojik karakterleri incelemesi sonucunda ekotiplerin yaprak genişliğinde %100 farklılıklar olduğunu ve yaprak genişliğinin verimi önemli miktarda etkilediğini ortaya koymuştur

Lowe ve ark (1972), yonca bitkisinin dağılımını sınırlayan temel faktörlerin yağış ve sıcaklık olduğunu belirtmişlerdir. Yarı tropik ve ılıman iklim şartlarında yoncunun 8-9 defa biileceğini ve soğuk iklimlerde bu sayının 2-3'e kadar dştğiğini ifade etmişlerdir.

Perry ve Larson (1974), farklı nem ortamının yoncada sap sayısı, boğum arası uzunluk ve boğum sayısına etkilerini araştırmış ve nemin tarla kapasitesinin %49'una düşmesi neticesinde, bitkide boğum ve sap sayısında azalmaya neden olduğunu tespit etmişlerdir. Kurağa dayanıklı çeşitlerde sap sayısındaki azalmanın istatistiki bakımdan önemli olduğunu bulmuşlardır.

Eraç (1976), tek yıllık yoncalarda yaptığı çalışmasında, bitkilerin vejetasyon devreleri sonunda ortalama kök uzunluğunu 11.7 ile 17.9 cm arasında değiştiğini saptamıştır.

Gençkan ve Avcıoğlu (1978), yonca bitkisinin boy uzunluğunun en yüksek ilk biçimde olduğunu ve biçimler arttıkça bu oranların düştüğünü fakat bazı bölgelerde son biçimlerde tekrar boylandığını ifade etmişlerdir.

Kilcher (1979), yoncanın en uygun biçim döneminin %10 çiçeklenmenin görüldüğü dönem olduğunu ve bunun geciktirilmesi durumunda yonca ot kalitesinin azaldığını bildirmiştir.

Lesins ve Lesins (1979), fiçı yoncası (*Medicago truncatula*)'nın bir meyvede ortalama 3-12 tohuma, salyangoz yoncası (*Medicago scutellata*)'nın 5-14 tohuma, kirpi yoncası (*Medicago intertexta*)'nın ise 9-20 tohuma sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Manga (1979), farklı yonca varyetelerinde yaptığı çalışmada ilk biçimde bitki boyunu 53.40 – 59.20 cm, gövde kalınlığını ortalama 2.69 mm, ikinci biçimde ise bitki boyunu 38.70 – 60.40 cm, ana sap kalınlığını 2.55 mm olduğunu belirtmiştir. Aynı çalışmada bin tane ağırlığının 1.83 g olarak tespit etmiştir.

Gençkan (1983), Doğu yoncası olarak bilinen ve Doğu Anadolu'nun yüksek yaylarında gelişim gösteren ekotipin, kardeşlenmesi kuvvetli, ince saplı, ilkbaharda geç uyanan, gelişmesini erken tamamlayan ve yatık habituslu (%28 yarı yatık - %72 yatık) bir bitki olduğunu belirtmiştir.

Bilensoy (1985), Bilensoy-80 çeşidinin salkımda 7-10 meyveye ve meyvede 4-7 tohuma sahip olduğunu ayrıca bin tane ağırlığının ise 2.09 – 2.47 gram arasında

değiştiğini belirtmiştir. Araştırma da ayrıca çiçek renginin erguvani menekşeden, menekşe moruna kadar değişiklik gösterdiğini belirtmiştir.

Small (1985), yoncada diploid ($2n=16$) bitkilerde yaprak uzunluğunun 12.1 mm, yaprak genişliğinin 3.00 mm, tetraploid ($2n=32$) bitkilerde ise yaprak uzunluğunun 16.90 mm, yaprak genişliğinin 5,-.20 mm olduğunu belirtmiştir.

Sağlamtimur ve ark. (1986), Yem bitkilerinin adaptasyonu üzerine Çukurova şartlarında yaptıkları çalışmalarda yonca bitkisinin 69.20 cm boylandığını tespit etmişlerdir.

Volanec ve ark. (1987), birim alandaki bitki sayısına göre yoncada sap sayısının değişebildiğini belirtmişlerdir.

Etzal ve ark. (1988), yonca bitkisinde yaptıkları çalışmada bitki büyüme hızına bağlı sap sayısının değiştiğini, hızlı gelişen bitkilerde 9.10 adet, yavaş gelişen bitkilerde ise 6.00 adet olduğunu belirtmişlerdir.

Gülcan ve Anlarsal (1988), Çukurova koşullarına uygun bir yonca çeşidi ıslahı amacıyla yürüttükleri adaptasyon denemelerinde, bitki boylarının 56.3-70.8 cm arasında değiştiğini ve çeşitler arasında istatistiksel farkın önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Epifanov (1989), *Medicago varia*'dan geliştirilen Bolshevskaya varyetesinin dik habituslu olduğunu tespit etmiştir.

Soramatine ve Maksimova (1990), yonca bitkisinin kışa dayanıklı Yakutskaya çeşidinde sulu şartlarda sap sayısının 30-50 adet arasında değiştiğini, bitki boyunun 80 - 140 cm olarak saptamışlardır. Lavrentiev ve ark. (1990) yonca bitkisinin Poltauchanka çeşidinde bitki boyunun 90 - 120 cm, Lukic (1991) NS- Novasadarka çeşidinde ise 72 cm olduğunu bulmuşlardır.

Akbari ve Avcioğlu (1992), İzmir koşullarında 1989-1990 yılları arasında yürüttükleri çalışmada, yonca çeşitlerinin bitki boyu 79-100 cm, yeşil ot verimi 383-677 gr/bitki, kuru ot verimi 57-135 gr/bitki ve çiçek renginin ise mavi ve mavinin tonlarında olduğunu ifade etmiştir.

Altınok (1993), tek yıllık yoncalar üzerine yürüttüğü çalışmada, *M. scutellata*'da ortalama 48.1 cm ana sap uzunluğu, 3.1 mm ana sap kalınlığı, 23.3 cm kök uzunluğu, 1.5 g yaş kök ağırlığı, *M. ciliaris* türünde ise 27.1 nodül sayısı olduğunu belirtmiştir.

Şengül (1995), Van bölgesinden toplanan yonca populasyonlarında yaptığı çalışmada bitkilerin % 41.44'ünün dik, % 39.92'inin yarı yatık ve %18.65'i ise yatık form gösterdiğini belirtmiştir.

Koç ve Tan (1996), Atatürk Üniversitesi meralarından 1995 yılında toplanan 60 yonca populasyonu üzerinde yürüttükleri çalışmada, yoncada ana sap sayısının 7.2-15 adet, ana sap kalınlığının ise 1.01-1.47 mm arasında değiştiğini saptamış ve bitkide ana dal sayısının artmasıyla, ana dalda salkım ve yaprak sayısının da arttığını belirtmişlerdir.

Cevheri ve Avcıoğlu (1998), Bornova koşullarında yaptıkları araştırmada, incelenen 11 yonca çeşidinde, bitki boyunun 51.3-67.6 cm, yeşil ot veriminin 4874-5522 kg/da, kuru ot veriminin ise 1102-1266 kg/da arasında değişim gösterdiğini ve inceledikleri yonca çeşitleri arasındaki istatistiksel farklılığın, bitki boyu, yeşil ot verimi, kuru ot verimi açısından önemli farklılıkların olduğunu belirtmişlerdir.

Aka (1999), İzmir'in Selçuk ilçesinde yonca üzerinde yürüttükleri çalışmada, vejetasyon süresince 5 biçim alındığını, bitki boyunun 61.6-67.5 cm, yeşil ot verimi 4925-6125 kg/da, kuru ot veriminin 1178-1573 kg/da arasında değiştiklerini ve çeşitler arasında önemli istatistiksel farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir.

Eraç ve Özkaynak (1999), çok yıllık olan yonca bitkisinin dik, yarı dik veya yatık olarak 40-120 cm bitki boyu uzunluğunda, yaprakçık genişliğinin 3-20 mm, yaprakçık uzunluğunun 10-45 mm, dal sayısının 5-35 adet olduğunu belirtmişlerdir.

Pecetti ve ark. (1999), yonca materyali üzerine Kuzey İtalya'da yaptıkları araştırmada çiçek renginin %74'ü 1-100, arasında değişen oranda mor olduğu, ikinci yılın ilk yıla oranla kuru madde verimi artarken çeşitler arasında önemli farklılıklar olduğu görülmüştür.

Sabancı (1999), ülkemizin her yerinde tarımı yapılabilen yoncanın, 2200 m yüksekliklere kadar çıkabildiğini ve tarımı yapılan kültür formlarının yanında yarı yabani formlarının da bulunduğunu belirtmiştir.

Karakurt ve Fıncıoğlu (2002), yurt içi ve yurt dışından temin edilen yonca (*Medicago sativa* L.) örnekleri arasından Orta Anadolu ve Geçit bölgelerine adapte olabilecek sentetik yonca çeşidi elde etmek için tek bitkiler belirlemiştir. Bu çalışmada ortalama bitki boyu 66 cm, sap kalınlığı 3.9 mm, sap sayısı 58.8 adet, biçim sayısı 2.6 olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada olgunlaşma gün sayısı minimum 147, maksimum 170 ve ortalama 157.3 gün olarak tespit edilmiştir.

Şengül (2002), bazı yerli yonca ekotiplerinde morfoloji ve yem kalitesi açısından yaptığı çalışmasında Mahmutiye ekotipinin 94.10 cm ile en uzun boylu bitkileri, Erciş-3 ekotipinin 62.40 cm ile en kısa boylu bitkileri olduğunu ortalama bitki boyunu 77.20 cm olarak tespit etmiştir. Ayrıca bu çalışmada Çayırbaşı ekotipinde 29.28 mm ile en uzun yaprakçık, Dilburnu ekotipinde 16.61 mm ile en kısa yaprakçık olduğunu ve ortalama yaprakçık uzunluğunun 24.23 mm olarak bulunmuştur. Yine bu çalışmada ortalama sap kalınlığını 2.31 mm olarak saptamış ve ekotipler arasında önemli farklılıkların bulunduğunu belirtmiştir.

Şengül ve Sağöz (2003), Van gölü yöresinde yetiştirilen yoncalar üzerinde ot ve tohum verimine ait biyometrik özelliklerinin incelendiği çalışmalarında kök uzunluğunu minimum 16 cm, maksimum 96 cm, ortalama 41.9 cm, kök ağırlığını minimum 10 g, maksimum 182 g, ortalama 45.3 g, çiçeklenme gün sayısını ortalama 21 gün olarak bulmuşlardır.

Şeker ve ark (2003), Bilensoy-80 ve Kayseri yoncalarında yapmış oldukları çalışma sonucunda, Bilensoy-80 yoncasında bitki boyunu 76.50 cm, sap kalınlığını 3.70 mm, sap sayısını 12.30 adet, yaprakçık enini 10.50 mm olarak, Kayseri yoncasında ise bitki boyunu 84.90 cm, sap kalınlığını 4.00 mm, sap sayısını 16.80 adet, yaprakçık enini 22.42 mm olarak tespit etmişlerdir.

Şeker (2003) Kayseri, Planet ve CW-3567 yoncalarında yaptığı çalışmada birinci biçimde bitki boyunu sırasıyla 91.50 cm, 81.90 cm ve 79.10 cm, sap

kalınlığını 3.93 mm, 4.18 mm ve 3.74 mm, sap sayısını 3.88 adet, 3.30 adet ve 4.38 adet, yaprakçık uzunluğunu 21.04 mm, 20.58 mm ve 22.07 mm, yaprakçık genişliğini ise 9.14 mm, 9.68 mm ve 9.49 mm, olarak bulmuştur.

şengöl (2003), verim unsurları üzerine bazı yerli yonca ekotiplerinde yaptığı çalışmada morfolojik özellikler bakımından bitki başına bitki boyu ve yaprak uzunluğu ile kuru ot verimi arasında doğrusal pozitif korelasyon bulmuştur.

Zagni ve ark. (2003), Europe ve Selene yonca çeşitlerinde Kuzey İtalya'nın Po ovasında yaptığı çalışmada, farklı hasat zamanlarında (tomurcuklanma, erken çiçeklenme, tam çiçeklenme) yeşil ot ve kuru madde bakımından çeşitler arasında önemli farklılıklar olduğunu ve birinci yıldan ikinci yıla artış gösterdiğini belirtmiştir.

Tölücü (2003), yoncanın bir kurak iklim bitkisi olduğu için kuraklığa dayanıklı ve dirençli olduğunu belirtmiştir. Güçlü bir kök sistemine sahip olması nedeniyle kökleri derine indiği ve toprağın derinliklerinde su çekerek kuraklığa karşı direnç gösterdiği vurgulanmıştır. Uzun süreli kuraklıklarda yoncanın gelişmesinin yavaşladığını ve durduğunu, genç bitkilerin bu durumdan daha hızlı etkilendiğini ileri sürmüştür.

Acar ve Ayan'a göre (2004), yonca bitkisi denilince akla gelen *Medicago sativa* türüdür. Tüm dünyada tarımı yapılan yoncaların %90-95 i bu türe girmektedir. Bütün yem bitkileri içerisinde en çok tarımı yapılan türdür. Yem bitkilerinin "kraliçesi" olarak da adlandırılmaktadır.

Powell ve Bork (2005), havada bulunan nem miktarının yüksek olmasının yonca bitki boyunda %23-24, bitki sap kalınlığında ise %17-42 arasında artışa neden olduğunu belirtmişlerdir.

Yeşil (2006), Türkiye'nin farklı yörelerinden toplanan yonca bitkilerinin bazı morfolojik ve fizyolojik özelliklerini belirlemek için yaptığı çalışmada ortalama bitki boyu 67.7 cm, sap kalınlığı 6.04 mm ile 2.08 mm, sap sayısı 5.2 ile 12.0 adet,

yaprakçık uzunluğu 19.96 mm ile 11.72 mm, yaprakçık genişliği ortalama 7.68 mm olarak bulunmuştur.

Kır (2006) İzmir koşullarında yaptığı çalışmada, bitki boylarının 3 yılın ortalamasında 74.78–86.78 cm, ana dal sayısı 4.25-21.75 adet, meyvede tohum sayısını 2.58-6.23 adet, tohum verimini 77.50-19.50 kg/da, bin tane ağırlığını 1.91-2.82 gr, yeşil ot verimlerinin 931–1359 kg/da ve kuru ot verimlerinin 225.84–334.25 kg/da arasında olduğunu belirtmiştir.

Güloğlu (2009), Kayseri yoncası hatlarında tohum tutma özellikleri üzerine yaptığı çalışmada bitki boyu 96.84 cm ile 78.25 cm, en yüksek sap sayısı 40.33 adet, ortalama sap sayısı 29.43 adet olduğunu belirtmiştir.

Yeşil ve Şengül (2009), tarafından Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi serasında yürütülen çalışmada, Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Uluslararası Gen Bankası kaynaklarından temin edilen 20 yonca (*Medicago sativa* L.) bitkilerinin bazı morfolojik özelliklerinin belirlenmesi için yapılan çalışmada bitki boyu 55.80-84.80 cm, sap kalınlığı 1.00-18.90 mm, sap sayısı 5.2-12 adet, yaprakçık boyu 13.82-18.65 mm, yaprakçık genişliği 5.88-9.99 mm, arasında değişim göstermiştir

Kır (2010), Tokat-Kazova şartlarında yaptığı çalışmada, ortalama ana sap uzunluğunu 88.32 cm, ana sap kalınlığını 3.89 mm, ana sap sayısını 3.82 adet olduğunu belirtmiştir.

Altınok ve ark. (2011), Ankara koşullarında yaptığı çalışmalarında yonca bitkisinde, birinci biçim kuru madde verimini 43.20-129.50 g/bitki, yıllık kuru madde verimini ise 71.67 ile 295.61 g/bitki arasında tespit etmişlerdir.

Ertuş (2011), Van ili ve çevre illerden toplanan 70 adet yonca ekotipi ve 6 tescilli çeşit ile yaptığı çalışmada, ana sap uzunluğunu 62.90-116.26 cm, bitkide sap sayısını 3.80-24.40 adet, ortalama sap kalınlığını ise 3.40 mm olduğunu belirtmiştir.

Yılmaz (2011), Isparta şartlarında farklı yonca çeşitlerinin verim ve bazı kalite özelliklerini belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada ana sap uzunluğunu 67.74-72.44 cm, yeşil ot verimlerinin 8181 ile 10247 kg/da arasında, kuru ot verimlerinin ise 2097 – 2567 kg/da arasında değiştiğini belirtmiştir.

Karakurt (2012), tarafından Ankara koşullarında Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü'nün Araştırma ve Uygulama tarlasında yapılan çalışmada, Kayseri yoncasında ortalama bitki boyu 67.6 cm, sap kalınlığı 3.7 mm, sap sayısı 50.4 adet, biçimler arası gün sayısı 33.5 gün ve biçim sayısı 2.5 adet olarak belirlenmiştir.

Öten ve Albayrak (2014) Batı Akdeniz sahil kuşağında Antalya sınırları içerisinde bulunan 13 ilçe ve 26 farklı duraktaki doğal vejetasyondan toplanan yoncaları klonlayarak çoğaltmışlardır. Elde edilen bu klonlar tarlaya şaşırtılarak fenolojik ve morfolojik özellikleri incelenmiş ve üstün nitelikli genotiplerin ıslah programına alınması hedeflenmiştir. Yapılan bu çalışmada, ana sap uzunlukları 67.45-101.28 cm aralığında, en erken çiçeklenme gün sayısı 192.50 gün ile Alanya-1 populasyonu olurken, diğer çiçeklenme gün sayıları 193.00-205.33 gün arasında belirtmiştir. En yüksek toplam kuru madde verimi 949.50 g ile Gazipaşa-1 populasyonunda belirlenirken, diğer populasyonların toplam kuru madde verimleri 331.40-763.46 g arasında değişim göstermiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmada materyal olarak, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bağbaşı, Aşıkpaşa ve Merkez yerleşkelerinden toplanan toplam 51 populasyona ait yonca tohumları kullanılmıştır.

3.1.1. Deneme Yerine Ait Toprak Özellikleri

Araştırma alanından alınan toprakların bazı fiziksel ve kimyasal özellikleri

Çizelge 1. Deneme yerine ait toprak özellikleri

Özellikler	0-30 cm	30-60 cm
pH	7.45	7.46
Toplam Tuz (%)	0.019	0.062
EC (mmhos/cm)	0.556	1.643
Organik Madde (%)	0.78	0.69
Fosfor [P_2O_5 (kg/da)]	48.3	16.9
Potasyum [K_2O (kg/da)]	657.2	281.3
Kireç [$CaCO_3$ (%)]	31.01	31.16

Denemenin yürütüldüğü alana ait toprak özellikleri, 0-30 cm aralığında çok kireçli, tuzsuz, organik madde içeriği az, fosfor içeriği açısından normal ve potasyumca zengin olduğu görülmektedir. 30-60 cm toprak derinliğinde ise, kireç, z tuz ve organik madde miktarı olarak yüzey toprağına benzer, potasyum ve fosfor bakımından belirgin bir azalma bulunmaktadır.

3.1.2. Deneme Yerine Ait İklim Özellikleri

Araştırmanın yapıldığı Kırşehir ili, İç Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Kışları soğuk ve yağışlı, yazları kurak ve sıcak olan karasal iklim kuşağı özellikleri görülmektedir. Kırşehir Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nden alınan aylara göre sıcaklık ve yağış verileri Çizelge 2'de verilmiştir

Çizelge 2. Deneme yerine ait iklim özellikleri

Aylar	Sıcaklık (°C)			Yağış (mm)		
	2015	2016	Uzun Yıllar	2015	2016	Uzun Yıllar
Ocak	1.2	-0.2	-0.2	35.2	122.3	45.4
Şubat	3.5	6.0	1.3	38.3	36.4	35.2
Mart	7.0	7.1	5.5	89.0	43.8	37.5
Nisan	8.8	13.8	10.7	26.8	23.8	45.3
Mayıs	16.0	14.9	15.3	39.2	98.0	45.0
Haziran	18.4	21.0	19.5	161.4	16.1	36.4
Temmuz	23.0	24.2	23.0	20.6	5.8	9.1
Ağustos	24.8	25.7	22.9	11.8	-	6.9
Eylül	23.0	18.4	18.5	1.0	42.0	14.0
Ekim	14.5	13.3	12.7	30.8	0.0	29.7
Kasım	7.5	5.5	6.4	8.2	24.9	37.7
Aralık	-1.1	-1.3	1.9	9.1	42.7	47.6
Ort./Toplam	12.2	12.3	11.5	471.4	455.8	389.8

*Kaynak: <https://www.mgm.gov.tr/>

Deneme 1 Nisan 2016 tarihi başlangıç sayılmış ve 30 Mayıs 2016'da ilk hasat yapılmıştır. Çizelge 2'de görüldüğü üzere sıcaklık ortalaması Nisan ayında uzun yıllar ortalaması üzerinde bir seyir izlemiştir. Mayıs ayında ise bu ortalamanın altında bir sıcaklık görülmüştür. Haziran ve sonrasında sıcaklık uzun yıllar ortalamasının üstünde bir seyir izlemiştir. Yapılan çalışma süresince yağış miktarı 137.9 mm olmuşken, bu yağış miktarı uzun yıllar ortalamasını üzerinde bir seyir izlemiştir (126.7 mm) Nisan ve Haziran aylarında yağış miktarları uzun yıllar ortalamasının altında kalmışken, Mayıs ayında yağış miktarı uzun yıllar ortalamasının çok üzerinde olmuştur.

3.2. Yöntem

3.2.3. Fidelerin Yetiştirilmesi

Yonca bitkilerinin tohum bağlama döneminde her bitkiden alınan tohumlar ile çimlenme testi yapılmıştır. Viyollere ekilen ve çoğaltılan materyalin sera koşullarında bakımı yapılmıştır.

3.2.4. Dikim

Viyollere ekilen yonca tohumları 15-20 cm boylandıktan sonra Ahi Evran üniversitesi Aşıkpaşa yerleşkesi deneme alanına ocak usulü ile 50 x 50 cm aralıklarla tarlaya şaşırtılmıştır. Her populasyon için 4 sırada toplam 40 bitki yetiştirilmiştir.

3.2.5. Bakım İşlemleri

Yeterince gelişen yoncalar için, deneme alanında yabancı ot mücadelesi amacıyla çapalama yapılmıştır. Bitkilerin iki yıllık genel ihtiyacı göz önüne alınarak 14 kg P₂O₅ gübresi ve nodül oluşumu için 3 kg azot gübresi verilmiştir. İklim verilerinde belirtildiği gibi İç Anadolu bölgesinde yaz aylarında yağış miktarının az olması nedeniyle, biçim periyodu boyunca yoncanın su ihtiyacını karşılaması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle bitkiler gözlemlenerek, yaprak uçlarında pörsüme ve solma görüldüğünde yağmurlama sulama sistemiyle sulama yapılmıştır. Yaz aylarında yapılan her biçimden sonra bitkiler sulanmıştır.

3.3. İncelenen Özellikler

3.3.1. Bitki Boyu (cm)

Her parselden 10 bitki de topraktan bitkinin tepe kısmına kadar cetvel ile ölçülmüş ve ortalamaları alınmıştır.

3.3.2. Ana Sap Sayısı (adet)

Her parselden 10 bitkide ana sap sayıları adet olarak sayılarak tespit edilmiş ve ortalamaları alınmıştır.

3.3.3. Ana Sap Uzunluğu (cm)

Her parselden 10 bitkide ana sap uzunlukları cetvel ile ölçülmüş ve ortalamaları alınmıştır.

3.3.4. Ana Sap Kalınlığı (mm)

Gözlem yapılan bitkilerde en uzun sapın ikinci boğumunun biraz üzerinden sap kalınlığı dijital kumpasla mm olarak ölçülmüştür.

3.3.5. Yaprakçık Uzunluğu (mm)

Her parselde 10 bitkinin her birinden rastgele 10 ar tane yaprak alınmış ve dijital kumpasla mm olarak yaprakçık uzunluğu ölçülmüştür.

3.3.6. Yaprakçık eni (mm)

Her parselde 10 bitkinin her birinden rastgele 10 ar tane yaprak alınmış ve dijital kumpasla mm olarak yaprakçık eni ölçülmüştür.

3.3.7. Yaprakçık Sapı Uzunluğu (mm)

Her parselde 10 bitkinin her birinden rastgele 10 ar tane yaprak alınmış ve dijital kumpasla mm olarak yaprakçık sapı uzunluğu ölçülmüştür.

3.3.8. Çiçek Rengi

Hasat döneminden önce bitkilerin çiçek renkleri gözle tespit edilmiştir.

3.3.9. İlk Çiçeklenme Gün Sayısı

1 Nisan'dan bitkinin ilk çiçek oluşma dönemine kadar geçen gün sayısı belirlenmiştir.

3.3.10. %10 Çiçeklenme Gün Sayısı

1 Nisan'dan bitkinin %10 çiçeklenme dönemine kadar geçen gün sayısı belirlenmiştir.

3.3.11. Çiçek Sayısı

Her parselde 10 bitkide çiçek sayıları belirlenmiş ve ortalamaları alınmıştır.

3.3.12. Kök Uzunluğu (cm)

Her parselde 5 er bitkinin kökleri çıkartılmış ve metre yardımıyla cm olarak ölçülmüştür.

3.3.13. Kök Ağırlığı (g)

Her parselde 5 er bitkinin kökleri çıkartılmış ve kg bazında ölçüm yapılmıştır.

3.3.14. Nodül Sayısı

Baklagil yem bitkilerinde azot fiksasyonuna yardım eden nodüllerin oluşumu her parselde 5 kökün çıkarılmasıyla sayılarak tespit edilmiştir.

3.3.15. Gelişme Durumu (1-5)

Hasat öncesi bitkilerin büyüme formu 1= dik, 2 = yarı dik, 3= orta, 4= yarı yatık, 5= yatık şeklinde belirtilmiştir.

3.3.16. Yeşil Ot Verimi (g/bitki)

Bitkiler % 10 oranında çiçeklenme devresinde elle biçilmiş, tartılmış ve değerler dekara çevrilmiştir.

3.3.17. Kuru Ot Verimi (g/bitki)

Hasat sırasında her parselden 10 bitki alınarak, 70 °C de sabit ağırlığa gelinceye (son iki tartım arasında fark kalmayınca) kadar yaklaşık 24 saat kurutulmuş ve kuru ot ağırlıkları tespit edilmiştir.

3.3.18. Olgunlaşma Gün Sayısı

1 Nisan'dan bitkilerin tohum oluşturma tarihlerine kadar geçen gün sayısı belirlenmiştir.

3.3.19. Bitki Tohum Verimi

Hasat öncesi her parselde 10 bitkiden alınan tohumlar tartılarak değerlerinin ortalamaları alınmıştır.

3.3.20. Bin Tane Ağırlığı

Tohum hasadı sonrasında her parselden 10 bitkide alınan tohumlar 4 tekerrürlü olarak 100 adet sayılmış ve hassas terazide tartımları yapılarak elde edilen değerlerin ortalamaları alınmıştır.

3.3.21. Baklada Tane Sayısı

Hasat sonrası her bitkide 10 bakladaki tohum sayıları sayılmış ve ortalaması alınmıştır.

3.4. Verilerin Değerlendirilmesi

İncelenen özellikler açısından minimum, maksimum değerler ve ortalamalar bulunmuş, varyans ve standart hatalar belirlenmiştir. Değişik özellikler açısından varyans analizi yapılarak populasyonlar arasındaki farkların önemliliği test edilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Bitki Boyu (cm)

Yonca populasyonları arasında bitki boyuna ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 3’de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında bitki boyları, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir. Yoncanın bitki boyu açısından önemli farklılıklar gösterdiği birçok araştırmacı tarafından bildirilmiştir (Gülcan ve Anlarsal 1988; Cevheri ve Avcıoğlu 1998; Aka 1999; Şengül 2002).

Çizelge 3. Bitki boyuna ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	106.353		
Tekerrür	9	1.079	119.9	0.80
Populasyon	50	38.051	761.0	5.09 **
Hata	450	67.223	149.4	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırma sonucunda bitki boyu ortalaması 96.7 cm olarak belirlenmiştir (Çizelge 4). Populasyonların ortalamaları 73 cm ile 114.2 cm arasında değişirken, minimum değerlerin 58-99 cm, maksimum değerlerin ise 91-141 cm arasında olduğu saptanmıştır. En yüksek bitki boyu 16. populasyonda, en düşük bitki boyu ise 43. populasyonda saptanmıştır. Bulunan değerler birçok araştırmacının (Alınoğlu ve ark. 1972; Manga 1979; Lukic 1991; Akbari ve Avcıoğlu 1992; Cevheri ve Avcıoğlu 1998; Karakurt ve ark. 2002; Şengül 2002; Şeker ve ark 2003; Şeker 2003; Yeşil 2006; Güloğlu 2009; Karakurt 2012) bildirdiği değerlerden yüksektir. Buna karşılık Lavrentiev ve ark. 1990 ile Soramatine ve Maksimova'nın (1990) bildirdiği değerler ile benzer olduğu görülmektedir. Her bir populasyona ait varyanslar 27.6 ile 393.8 arasında değişmiştir. Populasyonlar arasında varyasyon miktarları arasında çok büyük farklar gözlenmiştir. En düşük varyans değeri 45. populasyonda (27.6), en yüksek varyans değeri ise 11. populasyonda (393.8) görülmektedir. Görülen bu farklılıkların araştırmaların farklı ekolojik koşullarda yürütülmesinden veya materyalin farklı genetik yapıya sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 4. Bitki boyuna ait değerler (cm)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	96.5	85	112	68.5	0.934
2	102.2	71	139	300.4	1.316
3	90.4	60	115	242.4	1.248
4	95.4	79	109	62.2	0.888
5	94	75	112	95.2	0.988
6	90.2	65	101	154.8	1.115
7	91.9	70	119	153.3	1.113
8	102.1	78	133	269.3	1.281
9	102.3	77	120	174.6	1.150
10	105	87	130	164.6	1.133
11	109.7	75	133	393.8	1.409
12	79.1	60	91	89.7	0.973
13	77.6	61	105	154.2	1.114
14	95	78	119	106.8	1.017
15	98.7	80	135	191.8	1.177
16	114.2	92	141	189.8	1.174
17	105.3	99	120	43.8	0.814
18	100	86	117	55	0.861
19	97.3	78	118	174.2	1.149
20	102.4	72	135	318.6	1.336
21	98.5	83	125	145.9	1.099
22	99.8	80	116	135.2	1.078
23	108.7	90	120	70.8	0.917
24	105.7	90	123	99.2	0.998
25	84.1	65	100	97.7	0.994
26	89	73	107	113.2	1.031
27	98.4	81	117	134.4	1.077
28	100.6	90	115	41.2	0.801
29	98.3	85	110	70	0.915
30	97	82	125	133.2	1.074
31	99.1	87	110	40.1	0.796
32	102.5	94	115	40.3	0.797
33	108.6	98	122	59.2	0.877
34	106.5	91	119	74.1	0.928
35	73	60	91	75	0.931
36	84.8	68	100	102.8	1.007
37	99.6	80	119	131	1.070
38	100.7	92	110	34	0.764
39	96.7	65	120	335.6	1.354
40	103.7	85	135	178.4	1.156
41	98.3	82	106	52.6	0.852
42	92.2	75	111	140	1.088
43	93.6	58	116	296	1.312
44	96	81	114	108.4	1.020
45	81.2	73	92	27.6	0.725
46	80.2	72	91	34.8	0.768
47	107.7	90	130	196.8	1.184
48	90.5	67	109	171.7	1.145
49	97.7	85	112	90	0.974
50	92.5	80	120	125.7	1.059
51	94.9	75	103	72.5	0.923
Ortalama	96.7				

4.2. Ana Sap Sayısı (adet)

Yonca populasyonları arasında ana sap sayısına ilişkin değerlerle yapılan varyans analizi sonuçları Çizelge 5’de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında ana sap sayısı, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir. Perry ve Larson, 1974, farklı nem ortamının yoncada sap sayısı, boğum arası uzunluk ve boğum sayısına etkilerini araştırmış ve nemin tarla kapasitesinin %49’una düşmesi neticesinde, bitkide boğum ve sap sayısında azalmaya neden olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmacılar ayrıca kurağa dayanıklı çeşitlerde sap sayısındaki azalmanın istatistiki bakımdan önemli olduğu vurgulamışlardır.

Çizelge 5. Ana sap sayısına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	230653		
Tekerrür	9	4392	487.97	2.14
Populasyon	50	123860	2477.20	10.89**
Hata	450	102401	227.56	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonlarında ana sap sayısı ortalaması 37.2 adet olarak bulunmuştur (Çizelge 6). Populasyonların ortalamaları 17.5-75.9 adet arasında değişirken, minimum değerlerin 5-48 adet, maksimum değerlerin ise 32-148 adet arasında olduğu tespit edilmiştir. En yüksek değer 37. populasyonda görülürken, en düşük değer ise 47. populasyonda belirlenmiştir. Populasyonlar arasında varyasyon miktarları arasında çok büyük farklar gözlenmiştir, en düşük varyans değeri 2. populasyonda (45.8), en yüksek varyans değeri ise 37. populasyonda (1167.49) görülmektedir.

Yonca bitkisinde ot verimine en yüksek katkıyı yapan etmenler bitki boyu ile sap sayısıdır (Liang ve Riedl 1964). Araştırmacıların yoncada buldukları sap sayıları, Etzel ve ark. (1988), hızlı gelişen bitkilerde 9.10 adet, yavaş gelişen bitkilerde ise 6.00 adet, Soramatine ve Maksimova (1990), yonca bitkisinin kışa dayanıklı Yakutskaya çeşidinde sulu şartlarda sap sayısının 30-50 adet, Karakurt ve ark. (2002), 58.8 adet, Şeker ve ark (2003) sap sayısını Bilensoy-80 yoncasında 12.30 adet, Kayseri yoncasında 16.80 adet olarak bildirmişlerdir.

Çizelge 6. Ana sap sayısına ait değerler.

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	29.8	85	112	105	1.039
2	35.6	71	139	45.8	0.823
3	29.4	60	115	113.2	1.032
4	26.8	79	109	82.6	0.953
5	25.7	75	112	137.0	1.082
6	24.2	65	101	157.0	1.119
7	30.3	70	119	324.4	1.342
8	22.3	78	133	113.4	1.032
9	25.5	77	120	84.5	0.959
10	30.5	87	130	195.3	1.182
11	28.5	75	133	144.1	1.096
12	56.2	60	91	459.4	1.464
13	49.8	61	105	226.2	1.226
14	41.0	78	119	171.6	1.145
15	30.8	80	135	147.8	1.103
16	33.4	92	141	173.8	1.148
17	39.7	99	120	328.6	1.346
18	37.0	86	117	101	1.002
19	37.4	78	118	55	0.861
20	56.7	72	135	473.4	1.475
21	34.9	83	125	255.7	1.265
22	26.9	80	116	113.9	1.033
23	44.6	90	120	317.6	1.335
24	30.4	90	123	116.8	1.040
25	18.9	65	100	80.1	0.946
26	23.8	73	107	58.4	0.874
27	54.4	81	117	264.2	1.275
28	49.1	90	115	184.3	1.165
29	28.1	85	110	64.1	0.895
30	52.3	82	125	292	1.307
31	21.5	87	110	59.1	0.877
32	41.4	94	115	255.8	1.265
33	29.9	98	122	77.3	0.938
34	23.4	91	119	45.6	0.822
35	32.8	60	91	203.8	1.195
36	75.9	68	100	450.9	1.457
37	71.1	80	119	1167.5	1.848
38	67.1	92	110	664.3	1.605
39	73.4	65	120	209	1.202
40	72.4	85	135	722	1.639
41	44.7	82	106	116.6	1.039
42	50.2	75	111	50.2	0.842
43	52.6	58	116	186.6	1.169
44	26.7	81	114	86.4	0.964
45	27.9	73	92	341.1	1.359
46	17.5	72	91	55.5	0.863
47	21.6	90	130	82.8	0.954
48	20.1	67	109	97.9	0.995
49	20.1	85	112	112.5	1.030
50	17.6	80	120	70.0	0.915
51	35.5	75	103	238.3	1.242
Ortalama	37.2				

Diğer bazı çalışmalarda, Karakurt (2012) sap sayısını 50.4 adet, Güloğlu (2009) en yüksek sap sayısını 40.33 adet, ortalama sap sayısının ise 29.43 adet olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin önceki çalışmalardan daha yüksek değerde çıkması, materyalin genetik yapısından ve çevresel faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.3. Ana Sap Uzunluğu (cm)

Araştırmada yonca populasyonları arasında ana sap uzunluğuna ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 7’de verilmiştir. Çizelge 7’ye göre yonca populasyonları arasında ana sap uzunlukları, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 7. Ana sap uzunluğuna ait varyans analiz tablosu.

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	150572		
Tekerrür	9	1631	119.9	1.19
Populasyon	50	35699	761.0	4.71**
Hata	450	68243	149.4	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Çizelge 8 incelendiğinde yonca populasyonları arasında ana sap uzunluğu ortalama 93.2 cm olarak tespit edilmiştir. Populasyonların ortalamaları 71.3-107 cm arasında değişmekte, minimum değerler 44-96 cm, maksimum değerler ise 90-139 cm arasında değişim göstermektedir. Elde edilen değerlere göre en yüksek bitki boyu 2. populasyonda, en düşük bitki boyu ise 13. populasyonda görülmektedir.

Yonca ile yapılan bazı çalışmalarda ana sap uzunluğu Öten ve Albayrak (2014), 67.45-101.28 cm, Yılmaz (2011), 67.74-72.44 cm, Ertuş (2011), 62.90-116.26 cm, Kır (2010), 88.3 cm, Şengül ve Yeşil (2009), 55.80-84.80 cm, Şeker (2003), 79.1-91.5 cm, Şengül (2002), 62.4-94.1 cm olarak belirlemişlerdir. Bu bulgular araştırmamızla uyum göstermektedir.

Çizelge 8. Ana sap uzunluğuna ait değerler (cm)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	91.6	71	112	131.2	1.099
2	101.2	71	139	291.8	1.307
3	92.3	60	115	287.2	1.302
4	95.4	79	109	62.2	0.888
5	91.7	72	112	105.4	1.013
6	87.3	57	101	208.8	1.202
7	82.4	54	110	216.2	1.213
8	95.3	70	114	196.8	1.184
9	94.3	76	120	137.2	1.082
10	98.4	82	121	104.2	1.010
11	104.2	77	130	339.8	1.358
12	77.2	60	90	101.0	1.002
13	71.3	44	100	238.2	1.242
14	85.9	75	100	49.50	0.839
15	90.5	72	125	233.1	1.236
16	105.8	84	138	225.6	1.226
17	100.7	95	110	25.60	0.711
18	95.2	83	115	71.40	0.919
19	95.9	79	118	156.9	1.119
20	100.4	70	130	302.6	1.319
21	96.5	81	120	120.1	1.047
22	98.1	80	114	122.7	1.052
23	104.7	87	118	111.6	1.028
24	103.4	89	120	96.20	0.990
25	82.7	63	99	105.8	1.014
26	86.3	71	105	105.6	1.014
27	95.9	77	114	128.5	1.065
28	98.5	87	112	44.30	0.816
29	97.6	85	110	57.40	0.871
30	94.6	80	121	124.8	1.057
31	97.3	85	107	34.80	0.768
32	100.4	92	112	36.60	0.778
33	107.0	96	120	60.60	0.882
34	104.5	91	116	67.90	0.908
35	72.1	57	90	104.3	1.011
36	82.6	66	98	92.40	0.981
37	96.6	76	115	121.0	1.049
38	96.7	90	107	33.80	0.763
39	94.1	62	118	329.5	1.347
40	101.4	82	135	191.6	1.177
41	96.1	80	109	62.90	0.891
42	91.6	72	109	143.4	1.094
43	86.7	52	112	298.6	1.315
44	93.5	78	112	107.3	1.018
45	79.5	70	90	32.70	0.756
46	78.2	70	91	40.20	0.796
47	101.4	80	130	203.0	1.194
48	88.3	65	109	174.0	1.149
49	91.1	72	105	90.50	0.975
50	88.4	72	120	184.0	1.165
51	89.3	70	100	72.00	0.921
Ortalama	93.2				

Her bir populasyona ait varyanslar 25.6 ile 339.8 arasında değişmiştir. Populasyonlar arasında varyasyon miktarları arasında çok büyük farklar gözlenmiştir. En düşük varyans değeri 17. populasyonda, en yüksek varyans değeri ise 11. populasyonda görölmektedir. Ana sap uzunluğu farklılıkları kullanılan materyalin genetik yapısından kaynaklanabileceği gibi ekolojik koşullardan da kaynaklanabilmektedir. Nitekim Powell ve Bork (2005), havadaki nem oranının bitki boyunu % 23-24 oranında arttırdığını bildirmişlerdir.

4.4. Ana Sap Kalınlığı (mm)

Araştırmada yonca populasyonları arasında ana sap kalınlığı ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 9'da verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında ana sap kalınlıkları, istatistiksel açıdan $p<0.05$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 9. Ana sap kalınlığına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	1042		
Tekerrür	9	32	3.61	1.87
Populasyon	50	140	2.79	1.44*
Hata	450	870	1.93	

** $p<0.05$ seviyesinde önemli

Araştırma sonucunda elde edilen değerlere göre yonca populasyonları arasında ortalama ana sap kalınlığı 3.3 mm olarak bulunmuştur. (Çizelge 10) Populasyonlar arasında ortalama ana sap kalınlığı 2.4-5.9 mm arasında değişim göstermiştir. Minimum değerler 1.5 mm ile 3.1 mm arasında değişirken, maksimum değerler ise 3.1 mm ile 4.9 mm arasında değişim göstermektedir. En yüksek ana sap kalınlığı 49. populasyonda görölrken, en düşük ana sap kalınlığı ise 46. populasyonda görölmüştür. Elde edilen değerler diğer bazı araştırmacıların (Koç ve Tan 1996; şengül 2002; şeker ve ark 2003) bildirdiği değerlerden yüksek, (Kır 2010; Alınoğlu ve ark. 1972; Karakurt ve ark. 2002; şeker 2003; Yeşil 2006; Karakurt 2012) bildirdiği değerlerden düşüktür. Bu farklılıkların materyalin genetik yapısına ve çevresel faktörlere bağlı olduğu düşünölmektedir.

Çizelge 10. Ana sap kalınlığına ait değerler (mm)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	3.01	2.1	4.0	0.315	0.243
2	3.60	3.0	4.2	0.144	0.195
3	3.08	2.5	3.7	0.120	0.186
4	3.31	2.6	4.0	0.149	0.196
5	3.11	2.4	4.0	0.253	0.224
6	3.56	2.6	4.5	0.396	0.251
7	3.60	2.8	4.2	0.216	0.216
8	3.35	2.6	4.5	0.251	0.224
9	3.87	3.1	4.5	0.218	0.216
10	3.55	2.5	4.3	0.259	0.225
11	3.37	2.8	4.0	0.212	0.215
12	2.57	1.8	3.5	0.258	0.225
13	2.53	1.7	3.5	0.250	0.224
14	3.41	2.5	4.2	0.247	0.223
15	3.58	2.8	4.2	0.232	0.219
16	3.64	2.9	4.6	0.212	0.215
17	3.35	2.8	4.1	0.175	0.204
18	2.97	1.9	3.7	0.270	0.228
19	3.52	2.8	4.5	0.278	0.230
20	3.31	2.5	4.2	0.241	0.222
21	3.08	2.4	3.9	0.232	0.219
22	3.37	2.5	4.0	0.248	0.223
23	3.23	2.7	4.0	0.182	0.207
24	3.23	2.5	3.9	0.182	0.207
25	2.36	1.8	3.1	0.208	0.214
26	2.58	1.8	3.5	0.266	0.227
27	3.35	2.7	3.9	0.135	0.192
28	3.19	2.4	3.9	0.195	0.210
29	3.30	2.1	3.8	0.226	0.218
30	3.36	2.5	3.9	0.184	0.207
31	3.33	2.7	4.2	0.246	0.223
32	3.51	2.6	4.5	0.317	0.237
33	3.40	2.9	4.1	0.110	0.182
34	3.17	2.6	3.6	0.116	0.185
35	2.92	2.4	3.5	0.124	0.188
36	2.68	1.8	3.7	0.336	0.241
37	3.62	2.9	4.3	0.238	0.221
38	3.76	2.9	4.8	0.298	0.234
39	3.43	2.8	4.0	0.144	0.195
40	3.77	3.1	4.5	0.230	0.219
41	3.72	3.0	4.7	0.332	0.240
42	3.79	2.9	4.6	0.287	0.231
43	3.04	2.1	4.1	0.308	0.236
44	3.61	2.9	4.5	0.257	0.225
45	2.87	2.1	3.5	0.204	0.213
46	2.35	1.5	3.1	0.257	0.225
47	2.98	2.1	3.7	0.292	0.232
48	3.60	2.7	4.6	0.268	0.228
49	3.59	2.4	4.9	0.681	0.287
50	2.95	2.4	3.7	0.168	0.203
51	5.94	1.7	3.9	0.476	0.263
Ortalama	3.30				

4.5.Yaprakçık Uzunluğu (mm)

Araştırmada yonca populasyonları arasında yaprakçık uzunluğuna ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 11’de verilmiştir. Çizelge 11’e göre yonca populasyonları arasında yaprakçık uzunlukları, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 11. Yaprakçık uzunluğuna ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	4744		
Tekerrür	9	118	13.10	1.82
Populasyon	50	1394	27.87	3.88**
Hata	450	3233	7.18	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırma sonucunda yonca populasyonları arasında yaprakçık uzunluğu ortalaması 19.7 mm olarak tespit edilmiştir. Populasyonların ortalamaları 15.6-23.5 cm arasında değişirken, maksimum değerler 19.1-31.6 cm, minimum değerler ise 11-20.8 mm değerleri arasında değişim göstermektedir (Çizelge 12). En yüksek yaprakçık uzunluğu 27. populasyonda, en düşük yaprakçık uzunluğu ise 4. populasyonda olarak tespit edilmiştir. Bulunan değerler araştırmacıların (Small 1985; Yeşil 2006; Yeşil ve Şengül 2009) bildirdiği değerlerden daha yüksek, (Eraç ve Özkaynak 1999; Şengül 2002; Şeker 2003) ‘in bildirdiği değerlerden ise daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın muhtemelen en önemli nedenleri lokasyon, iklim ve genetik farklılıklardır.

Çizelge 12. Yaprakçık uzunluğuna ait değerler (mm)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	19.2	16.0	27.6	10.36	0.582
2	19.5	16.3	25.2	6.13	0.498
3	23.5	19.1	30.0	9.15	0.550
4	17.9	11.0	24.7	12.29	0.592
5	20.5	13.7	23.0	6.82	0.511
6	18.7	14.7	23.2	8.84	0.545
7	21.3	18.2	23.4	2.36	0.392
8	18.4	13.0	22.0	7.14	0.517
9	20.5	18.5	23.8	3.23	0.424
10	19.0	15.6	22.2	4.81	0.468
11	20.3	18.1	22.5	2.26	0.388
12	22.0	17.5	23.7	2.71	0.406
13	17.4	12.5	21.5	4.72	0.466
14	18.6	15.9	20.5	2.18	0.384
15	18.8	15.4	22	3.40	0.429
16	18.6	15.2	22	4.98	0.472
17	19.1	15.2	23.4	5.63	0.487
18	19.6	17.4	22.5	1.97	0.374
19	21.3	18.4	25.1	3.69	0.438
20	20.2	17.5	22.4	2.42	0.394
21	21.2	17.5	24.1	4.30	0.455
22	21.8	19.5	24.3	2.69	0.405
23	20.6	17.7	23.3	3.75	0.440
24	17.7	15.9	19.1	1.08	0.323
25	23.0	15.8	28.3	18.10	0.652
26	20.4	18.0	24.9	3.81	0.442
27	20.7	13.6	31.6	24.60	0.704
28	18.6	16.0	23.7	5.00	0.473
29	22.2	17.0	24.0	4.77	0.467
30	20.6	16.6	27.4	8.83	0.545
31	18.9	13.3	28.0	14.22	0.614
32	19.0	14.8	25.2	9.82	0.560
33	18.9	17.0	22.5	2.39	0.393
34	19.7	16.7	23.0	5.30	0.480
35	19.5	16.0	27.6	11.48	0.582
36	19.1	13.7	24.0	7.17	0.517
37	21.0	17.0	25.4	6.96	0.514
38	15.6	11.9	22.5	12.03	0.589
39	18.9	14.3	22.7	7.86	0.529
40	20.3	16.2	26.2	10.61	0.571
41	19.1	16.0	23.1	4.04	0.448
42	20.2	17.5	22.6	2.59	0.401
43	17.0	12.9	22.0	8.70	0.543
44	17.8	12.2	23.5	7.77	0.528
45	19.3	15.5	23.1	7.04	0.515
46	17.5	15.6	19.1	1.24	0.334
47	22.8	20.8	25.5	2.32	0.390
48	22.5	19.7	25.5	3.09	0.419
49	17.2	13.2	19.6	4.67	0.465
50	17.9	12.0	24.6	16.58	0.638
51	19.0	15.4	23.5	7.14	0.517
Ortalama	19.7				

4.6. Yaprakçık Eni (mm)

Yonca populasyonları arasında yaprakçık enine ilişkin değerlerle yapılan varyans analizi sonuçları Çizelge 13’de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında yaprakçık eni, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 13. Yaprakçık enine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	1697		
Tekerrür	9	22	2.39	1.08
Populasyon	50	680	13.59	6.14**
Hata	450	996	2.21	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Çizelge 14 incelendiğinde yonca populasyonları arasında yaprakçık eni uzunluğu ortalama 6.5 mm, populasyonların ortalamaları ise 4.4 mm ile 9.5 mm arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre maksimum değerler 5.8-14.2 mm arasında değişim gösterirken, minimum değerler ise 2.5-7.5 mm arasında tespit edilmiştir. Elde edilen değerler arasında en yüksek yaprak eni 31. populasyonda, en düşük yaprak eni değeri ise 25. populasyonda görülmüştür. Varyans değerleri ise 0.4 ile 7.1 arasında değişmekte, en yüksek varyans değeri 31. populasyonda, en düşük varyans değeri ise 0.4 ile 30. populasyonda görülmektedir. Small (1985) yoncada diploid bitkilerde yaprak enini 3 mm, tetraploid bitkilerde ise 5.2 mm olduğunu belirtmiştir. Elde ettiğimiz değerler Small (1985)’in bildirdiği değerlerden daha yüksek, diğer araştırmacıların (Şeker 2003; Yeşil 2006) bildirdiği değerlerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Eraç ve Özkaynak (1999), yaprakçık genişliğinin 3-20 mm arasında olduğunu bildirmiş olup, bu değerler araştırmamızda elde edilen değerleri kapsamaktadır.

Çizelge 14. Yaprakçık enine ait değerler (mm)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	5.32	3.1	7.38	2.945	0.425
2	6.82	4.4	10.5	3.466	0.431
3	7.32	5.4	8.5	0.784	0.298
4	9.48	6.3	12.8	3.374	0.429
5	5.30	3.0	8.1	2.360	0.392
6	7.33	5.2	9.4	1.452	0.347
7	7.15	5.3	8.9	1.419	0.345
8	6.57	4.4	8.7	1.598	0.356
9	6.74	5.1	8.1	0.910	0.309
10	6.18	3.9	7.8	1.492	0.349
11	6.48	4.9	8.1	0.928	0.310
12	6.97	4.9	9.3	1.586	0.355
13	4.63	3.1	5.8	0.498	0.266
14	6.27	4.7	8.5	1.744	0.363
15	5.07	3.2	6.8	1.026	0.318
16	6.69	4.8	9.3	1.553	0.353
17	6.05	4.5	8.3	1.302	0.338
18	4.84	3.8	6.4	0.610	0.280
19	6.33	4.8	8.2	1.440	0.346
20	5.79	4.2	6.9	0.559	0.273
21	7.01	4.7	8.5	1.651	0.358
22	6.46	3.5	8.2	1.794	0.366
23	5.25	4.1	6.2	0.596	0.278
24	6.27	4.1	8.5	1.612	0.356
25	5.16	2.5	6.8	2.470	0.396
26	7.18	5.3	8.5	0.992	0.316
27	7.32	4.3	8.3	1.554	0.353
28	8.94	6.6	11	1.322	0.339
29	7.27	5.8	8.1	0.416	0.254
30	7.88	6.3	10.2	1.080	0.322
31	7.18	4.4	14.2	7.136	0.517
32	6.95	4.2	11.2	3.235	0.424
33	7.51	5.5	8.9	0.943	0.312
34	8.74	6.5	10.3	1.372	0.342
35	5.59	3.7	8.3	2.381	0.393
36	6.34	3.9	9.5	3.698	0.439
37	7.21	4.2	10.1	3.785	0.441
38	5.83	4.0	8.8	2.766	0.408
39	4.41	2.5	8.1	3.203	0.423
40	4.47	3.1	6.2	1.054	0.320
41	6.27	3.2	9.1	3.552	0.434
42	5.10	3.2	8.1	2.124	0.382
43	5.78	3.4	8.5	2.930	0.414
44	5.07	3.1	7.2	1.970	0.375
45	5.42	3.2	7.9	2.776	0.408
46	6.28	4.4	8.6	1.558	0.353
47	8.67	7.5	10.6	0.996	0.316
48	8.58	7.2	10.5	0.930	0.311
49	6.74	4.5	8.9	2.190	0.385
50	6.55	4.3	10.5	4.690	0.465
51	6.34	3.7	10.5	3.910	0.445
Ortalama	6.50				

4.7. Yaprakçık Sapı Uzunluğu (mm)

Araştırmada yonca populasyonları arasında yaprakçık sapı uzunluğuna ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 15’de verilmiştir. Çizelge 15’e göre yonca populasyonları arasında yaprakçık sapı uzunlukları istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 15. Yaprakçık sapına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	970		
Tekerrür	9	20	2,21	1,47
Populasyon	50	276	5,52	3,68**
Hata	450	674	1,50	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonlarında yaprakçık sapı uzunluğu ortalaması 3.2 mm olarak bulunmuştur (Çizelge 16). Populasyonların ortalamaları 2-4.7 mm arasında değişirken , minimum değerlerin 0.8-3.2 mm, maksimum değerlerin ise 1.7-6.7 mm arasında olduğu tespit edilmiştir. En yüksek değer 50. populasyonda görülürken, en düşük değer ise 34. populasyonda görülmektedir. Populasyonlar arasında varyasyon miktarları arasında çok büyük farklar gözlenmiştir, en düşük varyans değeri 27. populasyonda (0.2), en yüksek varyans değeri ise 50. populasyonda (2.7) görülmektedir.

Çizelge 16. Yaprakçık sapına ait değerler (mm)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	2.34	1.7	3.2	0.242	0.228
2	3.12	1.6	5.6	1.229	0.333
3	2.22	1.2	4.2	0.788	0.298
4	2.89	1.7	4.5	0.899	0.308
5	4.14	2.5	6.1	1.290	0.337
6	2.77	1.4	3.7	0.585	0.277
7	2.40	1.4	3.5	0.420	0.255
8	2.96	1.6	3.8	0.474	0.262
9	3.12	2.4	4.3	0.368	0.246
10	1.97	1.2	2.8	0.186	0.208
11	2.95	1.2	5.1	1.381	0.343
12	3.44	2.2	4.7	0.798	0.299
13	3.28	2.3	4.2	0.404	0.252
14	4.60	2.1	4.5	0.617	0.673
15	2.98	1.8	4.5	0.710	0.290
16	3.62	1.9	4.5	0.604	0.279
17	3.64	2.0	5.1	0.718	0.291
18	3.96	3.1	5.2	0.496	0.265
19	3.84	2.9	4.9	0.468	0.262
20	4.71	3.2	6.1	0.737	0.293
21	3.85	3.1	4.9	0.257	0.225
22	4.15	2.5	5.1	0.710	0.290
23	2.62	2.1	3.6	0.186	0.208
24	4.19	2.7	5.1	0.663	0.285
25	4.01	2.8	5.6	0.821	0.301
26	3.84	3.0	4.5	0.180	0.206
27	2.48	1.5	3.7	0.530	0.270
28	2.73	1.4	4.1	0.702	0.289
29	3.67	2.7	4.9	0.456	0.260
30	3.74	2.5	4.6	0.414	0.254
31	3.11	1.4	4.1	0.453	0.259
32	3.88	2.5	5.3	0.810	0.300
33	2.08	0.8	3.5	0.460	0.260
34	3.79	2.4	5.3	0.609	0.279
35	3.10	1.8	4.9	0.808	0.300
36	2.74	2.1	3.5	0.202	0.212
37	2.39	1.5	3.4	0.415	0.254
38	2.50	1.4	3.8	0.558	0.273
39	4.04	0.9	3.7	0.613	0.662
40	1.95	1.0	2.5	0.159	0.200
41	2.04	1.2	2.7	0.214	0.215
42	2.69	1.5	4.2	0.611	0.280
43	2.89	2.0	3.8	0.237	0.221
44	2.21	1.2	3.2	0.425	0.255
45	2.09	1.4	3.1	0.265	0.227
46	3.81	3.0	4.8	0.347	0.243
47	3.44	2.4	4.7	0.595	0.278
48	3.96	3.1	4.9	0.348	0.243
49	4.12	1.5	6.7	2.692	0.405
50	2.80	1.0	4.0	0.868	0.305
51	3.54	1.3	4.8	0.908	0.309
Ortalama	3.20				

4.8. Çiçek Rengi

Yoncada çiçek renginin 5 gen ile idare edildiği açıklanan (Scheridan and Mc Kee, 1970) ve çiçek renginin kalitatif bir özellik olduğunu ancak, agronomik açıdan bir anlam taşımamakla birlikte Gençkan'ın (1992) belirttiği gibi böcekleri çekme ve tozlanma açısından önemli bir rol oynamaktadır. Yonca populasyonları üzerindeki araştırmamızda alınan gözlemlerin Alinoğlu ve ark (1972), Akbari ve Avcioğlu (1992), Gençkan (1992), Pecetti et al., (1999)'un da gözlemlediği gibi, mavi ve mor renkleri arasında saptanmıştır.

4.9. İlk Çiçeklenme Gün Sayısı

Yonca populasyonları arasında ilk çiçeklenme tarihine kadar geçen gün sayısına ilişkin değerlerle yapılan varyans analizi sonuçları Çizelge 17’de verilmiştir. Populasyonlar arasında ilk çiçeklenme tarihleri gün sayısı istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 17. İlk çiçeklenme gün sayısına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	1643		
Tekerrür	9	74	8.22	4.16
Populasyon	50	679	13.59	6.87**
Hata	450	890	1.98	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırmada yonca populasyonları arasında ilk çiçeklenmeye kadar geçen gün sayısı 1 Nisan tarihi başlangıç olarak alınmış ve ilk çiçeklenme 8 Mayıs’ta gerçekleşmiştir. Yonca populasyonları arasında ortalama çiçeklenme gün sayısı 40.7 gün, populasyonlar arasındaki ortalamalar ise 39.1 ile 43.7 gün arasında değişim gösterdiği saptanmıştır (Çizelge 18). Minimum 38-42 gün, maksimum 40-47 gün arasında değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmacıların tespit ettikleri yoncada çiçeklenme gün sayılarını, Öten ve Albayrak (2014) en erken çiçeklenme gün sayısı 192.50 gün diğer çiçeklenme gün sayıları 193.00-205.33 gün arasında, Altınok ve ark. (2011) çiçeklenme başlangıcına kadar geçen gün sayısını 45-62 gün arasında olduğunu bildirmişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin önceki çalışmalardan daha erken çiçeklenme gün sayısına sahip olmasının, materyalin genetik yapısından ve çevresel faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 18. İlk çiçeklenme gün sayısına ait değerler

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	42.0	38	47	11.40	0.597
2	40.5	39	43	1.450	0.347
3	40.8	39	44	2.760	0.408
4	41.0	39	45	3.200	0.423
5	39.9	39	42	1.090	0.323
6	41.2	40	43	0.760	0.295
7	40.9	39	45	5.090	0.475
8	41.3	39	45	2.210	0.386
9	40.9	39	43	2.290	0.389
10	40.1	39	42	1.290	0.337
11	39.1	39	40	0.090	0.173
12	39.7	39	41	0.610	0.279
13	40.1	39	41	0.290	0.232
14	39.9	39	41	0.490	0.265
15	39.5	39	41	0.450	0.259
16	39.8	39	41	0.360	0.245
17	40.6	39	42	1.240	0.334
18	42.6	39	45	2.840	0.411
19	39.9	39	42	0.890	0.307
20	40.5	39	43	1.650	0.358
21	42.7	41	45	2.010	0.377
22	42.2	39	45	2.960	0.415
23	41.5	40	44	1.650	0.358
24	43.1	41	46	2.890	0.412
25	43.3	41	46	2.410	0.394
26	43.6	42	45	1.240	0.334
27	39.3	39	41	0.410	0.253
28	39.7	39	41	0.610	0.279
29	39.4	39	41	0.440	0.258
30	40.4	39	43	1.640	0.358
31	39.8	39	42	1.160	0.328
32	39.9	39	42	0.890	0.307
33	39.7	39	41	0.410	0.253
34	40.1	39	42	0.890	0.307
35	40.4	39	44	2.840	0.411
36	39.8	39	41	0.560	0.274
37	39.9	39	44	2.290	0.389
38	40.2	39	44	3.160	0.422
39	39.4	39	40	0.240	0.221
40	41.1	39	45	3.490	0.432
41	40.2	39	43	1.760	0.364
42	41.1	40	43	1.290	0.337
43	41.7	40	45	2.210	0.386
44	42.2	39	46	6.560	0.506
45	41.5	40	45	2.250	0.387
46	43.7	42	46	2.010	0.377
47	40.4	39	43	2.240	0.387
48	40.3	39	43	2.010	0.377
49	40.9	39	43	1.090	0.323
50	40.3	39	42	1.210	0.332
51	39.9	39	42	1.090	0.323
Ortalama	40.7				

4.10. %10 Çiçeklenme Gün Sayısı

Yonca populasyonları arasında %10 çiçeklenme tarihine kadar geçen gün sayısına ilişkin değerlerle yapılan varyans analizi sonuçları Çizelge 19'da verilmiştir. Populasyonlar arasında ilk çiçeklenme tarihleri gün sayısı istatistiksel açıdan $p<0.05$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 19. %10 Çiçeklenme gün sayısına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	4525		
Tekerrür	9	67	7.44	0.91
Populasyon	50	779	15.58	1.91*
Hata	450	3679	8.18	

** : $p<0.05$ seviyesinde önemli

Araştırmada yonca populasyonları arasında %10 çiçeklenme kadar geçen gün sayısı 1 Nisan tarihi başlangıç olarak alınmış ve %10 çiçeklenme 30 Mayıs'ta gerçekleşmiştir. Yonca populasyonları arasında ortalama %10 çiçeklenme gün sayısı 65.7 gün, populasyonlar arasındaki ortalamalar ise 63.3 ile 68.3 gün arasında değişim gösterdiği saptanmıştır (Çizelge 20). Minimum 60-65 gün, maksimum 67-72 gün arasında değişim gösterdiği tespit edilmiştir. En erken %10 çiçeklenme gün sayısı 23 ve 44. populasyonda, en geç %10 çiçeklenme gün sayısı ise 16-19-22-26-31-44 ve 46. populasyonlarda görülmüştür.

Çizelge 20. %10 Çiçeklenme gün sayısına ait değerler

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	66.2	64	70	3.76	0.452
2	66.2	62	71	7.76	0.528
3	63.5	62	67	2.45	0.396
4	65.1	62	70	5.49	0.484
5	67.3	64	71	7.41	0.522
6	64.4	62	70	7.84	0.529
7	65.4	63	69	5.04	0.474
8	66.0	62	71	11.60	0.584
9	63.9	62	68	4.89	0.470
10	65.4	62	71	10.04	0.563
11	63.4	62	67	2.44	0.395
12	64.3	62	69	5.41	0.482
13	64.0	62	69	6.00	0.495
14	64.4	62	69	6.64	0.508
15	63.4	62	68	3.44	0.431
16	66.4	62	72	9.84	0.560
17	65.9	62	71	11.89	0.587
18	65.1	62	69	7.29	0.520
19	67.6	62	72	12.84	0.599
20	64.4	62	68	5.44	0.483
21	67.0	62	71	7.80	0.528
22	65.9	62	72	13.89	0.610
23	65.5	60	71	14.05	0.612
24	65.0	62	69	6.00	0.495
25	68.3	62	71	7.61	0.2225
26	67.4	63	72	10.84	0.574
27	63.3	62	68	3.41	0.430
28	65.5	62	69	5.05	0.474
29	66.0	62	69	6.60	0.507
30	65.0	62	69	7.00	0.514
31	66.6	62	72	14.64	0.619
32	64.7	62	69	4.81	0.468
33	67.2	63	71	8.76	0.544
34	64.7	62	69	4.81	0.468
35	65.0	62	69	5.20	0.478
36	66.4	62	71	10.24	0.566
37	66.9	62	71	7.89	0.530
38	65.6	61	69	5.04	0.474
39	65.4	62	69	4.04	0.448
40	66.7	65	69	2.21	0.386
41	65.4	63	69	4.24	0.454
42	67.3	62	71	5.61	0.487
43	65.3	62	69	4.21	0.453
44	66.5	60	72	19.85	0.667
45	67.1	63	71	6.49	0.505
46	67.2	62	72	9.76	0.559
47	67.3	63	70	4.81	0.468
48	67.4	63	71	5.44	0.483
49	66.1	62	72	10.09	0.564
50	64.9	62	71	9.69	0.558
51	66.3	62	70	7.01	0.515
Ortalama	65.7				

4.11. Çiçek Sayısı

Yonca populasyonları arasında çiçek sayısına ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 21’de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında çiçek sayıları, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 21. Çiçek sayısına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	7231672		
Tekerrür	9	281107	31234.15	2.75
Populasyon	50	1844115	36882.30	3.25**
Hata	450	5106449	11347.67	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırma sonucunda populasyonlar arasında çiçek sayısı ortalaması 234.3 adet olarak belirlenmiştir (Çizelge 22). Populasyonların ortalamaları 97.2-347.4 adet arasında değişirken, minimum değerlerin 15-215 adet, maksimum değerlerin ise 152 adet ile 562 adet arasında olduğu saptanmıştır. En yüksek çiçek sayısı 22. populasyonda, en düşük çiçek sayısı ise 3. populasyonda olduğu tespit edilmiştir. Populasyonlar arasında varyasyon miktarları arasında çok büyük farklar gözlenmiştir. En düşük varyans değeri 46. populasyonda (1067.2), en yüksek varyans değeri ise 22. populasyonda (22798) olduğu görülmektedir.

Çizelge 22. Çiçek sayısına ait değerler

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	218.7	57	401	14932	3.589
2	160.0	54	370	12615	3.351
3	130.0	15	417	14966	3.498
4	171.6	29	325	11032	3.241
5	205.7	21	512	20002	3.761
6	187.6	19	405	22081	3.855
7	185.4	31	406	14311	3.459
8	232.4	46	461	17230	3.623
9	136.8	29	306	7309	2.924
10	297.9	101	513	20291	3.774
11	309.7	95	498	17532	3.639
12	192.2	89	421	13776	3.426
13	262.1	109	401	8346	3.023
14	259.6	102	381	8640	3.049
15	217.1	95	348	8852	3.067
16	306.6	168	515	9113	3.090
17	285.6	95	478	15028	3.501
18	250.3	134	420	8817	3.064
19	198.3	99	384	8150	3.005
20	236.2	92	350	7803	2.972
21	216.1	85	428	12263	3.328
22	251.0	73	562	22798	3.886
23	301.0	95	461	14453	3.467
24	235.0	91	342	5947	2.777
25	154.5	84	291	4519	2.593
26	119.2	49	212	3216	2.381
27	276.4	135	451	9335	3.108
28	200.3	81	281	5297	2.698
29	245.3	85	401	11128	3.248
30	226.0	128	354	3944	2.506
31	213.8	67	357	11627	3.284
32	236.4	92	457	15274	3.516
33	342.7	215	502	7125	2.905
34	213.2	82	376	10554	3.205
35	115.1	49	254	3150	2.369
36	218.8	91	354	5533	2.727
37	271.0	137	362	4646	2.611
38	284.4	138	382	6085	2.793
39	314.5	129	458	8364	3.024
40	271.9	135	384	5048	2.665
41	272.7	119	387	5796	2.759
42	236.7	92	367	7863	2.978
43	267.2	82	401	10435	3.196
44	207.2	78	328	6383	2.826
45	158.4	72	264	5018	2.661
46	97.2	49	152	1067	1.807
47	316.2	95	525	21491	3.829
48	294.0	105	540	18098	3.668
49	309.3	167	517	9528	3.124
50	290.9	123	422	7728	2.965
51	347.4	156	545	14217	3.453
Ortalama	234.3				

4.12. Kök Uzunluğu (cm)

Yonca populasyonları arasında kök uzunluğuna ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 23’de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında kök uzunlukları, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 23. Kök uzunluğuna ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	65379		
Tekerrür	9	596	66.21	1.3
Populasyon	50	38351	767.02	13.06**
Hata	450	26432	58.74	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırma sonucunda populasyonlar arasında kök uzunluğu genel ortalaması 40.6 cm olarak belirlenmiştir. Populasyonların ortalamaları 27 cm ile 84.2 cm arasında değişirken, minimum değerlerin 15-51 cm, maksimum değerlerin ise 32-117 cm arasında olduğu saptanmıştır. En yüksek kök uzunluğu 27. populasyonda, en düşük kök uzunluğu ise 5. populasyonda saptanmıştır (Çizelge 24). Kök uzunluğu değerleri, Şengül ve Sağöz (2003), minimum 16 cm maksimum 96 cm, ortalama 41.9 cm, Altınok (1993) 23.3 cm, Eraç (1976) 11.7 ile 17.9 cm arasında olduğu belirtilmiştir. Bulgularımızla diğer araştırmacıların bulguları arasında görülen bu farklılıkların araştırmaların farklı ekolojik koşullarda yürütülmesinden veya materyalin farklı genetik yapıya sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Populasyonlar arasında varyasyon miktarları arasında çok büyük farklar gözlenmiştir.

Çizelge 24. Kök uzunluğuna ait değerler (cm)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	45.6	35	59	81.4	1.004
2	39.4	29	51	53.8	0.857
3	37.2	34	42	10.2	0.565
4	38.2	32	42	13.8	0.609
5	27.8	15	36	56.6	0.867
6	32.2	24	39	36.6	0.778
7	39.6	36	43	5.80	0.492
8	39.8	35	48	21.4	0.680
9	43.6	40	51	16.2	0.635
10	54.2	43	74	112.6	1.030
11	48.4	44	55	18.6	0.657
12	34.6	24	45	45.0	0.819
13	38.6	24	49	70.6	0.917
14	36.6	29	44	35.4	0.772
15	42.6	32	55	54.6	0.860
16	41.8	31	57	85.8	0.962
17	45.2	36	56	45.4	0.821
18	44.2	30	51	56.6	0.867
19	44.8	39	49	13.0	0.600
20	43.4	39	54	29.8	0.739
21	37.2	30	47	37.0	0.780
22	47.2	42	57	32.6	0.755
23	46.6	43	50	6.60	0.508
24	46.6	41	55	21.8	0.684
25	34.2	25	41	37.8	0.784
26	33.6	27	40	19.0	0.661
27	84.2	48	117	568.6	1.544
28	34.2	30	36	5.00	0.472
29	28.8	25	32	5.40	0.481
30	30.6	16	41	65.8	0.901
31	31.2	19	40	56.2	0.866
32	34.4	23	41	37.4	0.782
33	33.6	25	45	43.0	0.810
34	43.6	36	52	27.8	0.726
35	39.4	25	58	134.6	1.077
36	37.6	30	47	50.2	0.842
37	41.6	34	55	59.8	0.880
38	47.6	45	51	4.60	0.464
39	39.2	35	45	12.2	0.591
40	41.2	32	57	75.0	0.930
41	33.8	23	47	78.2	0.940
42	33.6	24	41	40.2	0.796
43	41.0	36	44	9.20	0.551
44	36.2	29	41	20.2	0.670
45	32.2	24	46	63.8	0.894
46	36.2	25	45	51.0	0.845
47	37.0	27	45	38.8	0.789
48	51.4	31	65	135.4	1.079
49	41.8	35	55	55.8	0.864
50	42.0	35	51	36.0	0.775
51	54.6	51	59	10.6	0.571
Ortalama	40.6				

4.13. Kök Ağırlığı (g)

Araştırmada yonca populasyonları arasında kök ağırlığına ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 25’de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında kök ağırlıkları, istatistiksel açıdan $p<0.05$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 25. Kök ağırlığına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	1130514		
Tekerrür	9	18724	2080,40	2,53
Populasyon	50	742132	14842,65	18,07**
Hata	450	369658	821,46	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonlarında kök ağırlığı ortalaması 82 g olarak bulunmuştur (Çizelge 26). Populasyonların ortalamaları 32.2-184.4 g arasında değişirken, minimum değerlerin 19-160 g, maksimum değerlerin ise 40-241 g arasında olduğu tespit edilmiştir. En yüksek değer 19. populasyonda görülürken, en düşük değer ise 28. populasyonda görülmektedir. Populasyonlar arasında varyasyon miktarları arasında çok büyük farklar gözlenmiştir, en düşük varyans değeri 27. populasyonda (12), en yüksek varyans değeri ise 19. populasyonda (3401.2) görülmektedir. Araştırmacılar, Şengül ve Sağsöz (2003), kök ağırlığı minimum 10 g, maksimum 182 g, ortalama 45.3 g, Altınok (1993) tek yıllık yoncalarda yaptığı çalışmada yaş kök ağırlığının 1.5 g olduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen sonuçlar araştırmacıların bulduğu değerlerden daha yüksektir. Görülen bu farklılıkların araştırmaların farklı ekolojik koşullarda yürütülmesinden veya materyalin farklı genetik yapıya sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 26. Kök ağırlığına ait değerler (g)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	53.4	38	65	89.8	1.029
2	82.2	60	121	435.8	1.445
3	70.0	55	95	180.0	1.158
4	63.0	53	70	35.6	0.772
5	55.6	48	73	81.0	0.949
6	58.0	49	80	125.2	1.058
7	42.6	35	51	29.4	0.737
8	76.4	65	102	174.2	1.149
9	168.2	160	180	49.8	0.840
10	121.4	83	157	727.4	1.642
11	184.4	147	220	738.6	1.649
12	56.4	45	75	119.4	1.045
13	59.6	44	82	217.0	1.214
14	48.4	37	64	81.0	0.949
15	74.6	62	102	197.4	1.185
16	75.6	46	142	1204.2	1.863
17	113.6	52	173	1677.8	2.024
18	108.2	35	158	1725.8	2.038
19	139.0	72	241	3401.2	2.415
20	70.6	35	164	2255.4	2.179
21	96.6	65	147	952.2	1.757
22	99.4	54	148	1297.0	1.898
23	153.8	98	199	1149.4	1.841
24	172.4	143	207	444.6	1.452
25	55.8	38	98	469.8	1.472
26	56.2	41	85	242.2	1.247
27	36.0	31	40	12.0	0.589
28	57.4	19	90	516.2	1.507
29	34.6	22	46	68.6	0.910
30	40.4	32	48	36.2	0.776
31	32.2	25	42	33.8	0.762
32	62.0	35	93	345.6	1.363
33	75.2	56	95	182.6	1.162
34	44.6	29	60	130.6	1.069
35	63.8	42	81	216.6	1.213
36	66.2	51	79	137.0	1.082
37	132.4	75	180	1556.2	1.986
38	146.4	95	185	869.8	1.717
39	61.4	32	95	589.8	1.558
40	93.0	48	145	1309.6	1.902
41	94.2	61	150	1140.6	1.838
42	67.8	30	165	2413.4	2.216
43	139.6	75	241	3322.2	2.401
44	105.2	25	156	1968.6	2.106
45	113.6	52	173	1677.8	2.024
46	60.4	35	95	470.6	1.473
47	84.6	42	192	2999.4	2.340
48	41.0	30	55	66.8	0.904
49	56.0	29	71	208.8	1.202
50	61.6	46	79	125.0	1.057
51	56.8	27	85	338.6	1.356
Ortalama	82.0				

4.14. Nodül Sayısı

Araştırmada yonca populasyonları arasında nodül sayısına ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 27’de verilmiştir. Çizelge 27 göre yonca populasyonları arasında nodül sayısı istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 27. Nodül sayısına ait varyans analiz tablosu.

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	343359		
Tekerrür	9	2648	294.22	0.99
Populasyon	50	207097	4141.95	13.95**
Hata	450	133614	296.92	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonlarında nodül sayısı ortalaması 51 adet olarak tespit edilmiştir (Çizelge 28). Populasyonların ortalamaları 18.4 ile 105.6 arasında değişirken, minimum değerlerin 3-79, maksimum değerlerin ise 28-130 arasında olduğu tespit edilmiştir. En yüksek değer 23. populasyonda (130) görülürken, en düşük değer ise 7. populasyonda (3) görülmektedir. Altınok (1993), tek yıllık yoncalar üzerinde yürüttüğü çalışmada nodül sayısını *M. ciliaris* türünde 27.1 olarak bildirmiş ve elde edilen değerlerin bulgularımızdan daha yüksek olduğu görülmüştür. Populasyonlar arasında varyasyon miktarları arasında çok büyük farklar gözlenmiştir, en düşük varyans değeri 9. populasyonda, en yüksek varyans değeri ise 3. populasyonda görülmektedir. Oluşan bu farklılıkların bitkilerin genetik yapısı, çevresel faktör ve diğer etmenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 28. Nodül sayısına ait değerler (adet)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	43.0	11	87	756.8	1.754
2	77.4	50	101	442.6	1.450
3	33.2	3	87	830.6	1.698
4	100.8	58	130	695.8	1.624
5	44.2	24	58	155.4	1.116
6	30.0	6	51	283.6	1.298
7	41.2	3	61	456.2	1.461
8	59.0	43	94	360.4	1.378
9	32.0	28	35	6.00	0.495
10	70.2	45	85	211.0	1.205
11	37.0	15	65	371.6	1.388
12	51.0	24	85	560.0	1.538
13	52.2	31	68	151.8	1.110
14	46.2	26	68	225.8	1.226
15	57.8	41	92	351.8	1.369
16	62.6	38	94	510.2	1.503
17	77.6	50	100	440.2	1.449
18	56.6	49	65	37.80	0.784
19	78.0	69	85	30.00	0.740
20	31.8	3	80	687.8	1.619
21	57.6	31	87	355.0	1.373
22	39.0	11	87	808.4	1.686
23	105.6	79	130	384.2	1.400
24	31.4	27	35	9.00	0.548
25	72.4	62	92	106.6	1.016
26	46.2	23	71	284.6	1.299
27	35.2	6	46	225.4	1.225
28	55.4	29	67	187.4	1.170
29	24.2	18	31	19.80	0.667
30	65.2	51	90	175.8	1.151
31	52.0	43	64	50.80	0.844
32	67.6	55	81	100.2	1.001
33	33.0	19	42	62.00	0.887
34	62.0	52	68	34.00	0.764
35	26.6	13	51	208.6	1.202
36	51.8	13	86	720.6	1.638
37	39.2	22	67	257.4	1.267
38	75.4	66	88	65.00	0.898
39	90.4	67	110	275.4	1.288
40	69.8	61	77	32.60	0.755
41	42.0	32	48	34.00	0.764
42	22.6	8	55	312.6	1.330
43	38.8	25	58	171.4	1.144
44	18.4	5	39	139.8	1.087
45	20.2	11	28	31.00	0.746
46	39.0	19	55	144.4	1.096
47	27.2	13	41	104.2	1.010
48	35.0	21	57	146.0	1.099
49	50.4	38	61	74.20	0.928
50	62.6	49	78	152.2	1.111
51	65.4	43	95	388.2	1.404
Ortalama	51.0				

4.15. Gelişme Durumu (1-5)

Araştırmada gelişme durumu bakımından populasyonları oluşturan bitkiler tek tek ele alınarak gözlemler yapılmış ve bu gözlemler sonucunda 51 yonca populasyonunun 31 populasyonu dik, 17 populasyonun yarı dik, 2 populasyonun orta ve 1 populasyonun ise yarı yatık olduğu tespit edilmiştir.

4.16. Yeşil Ot Verimi (g/bitki)

Birinci Biçim

Yonca populasyonları arasında birinci biçim sonucu elde edilen yeşil ot değerlerine ait varyans analiz sonuçları Çizelge 29'da verilmiştir. Elde edilen değerlere göre yonca populasyonları arasında, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 29. Birinci biçim yeşil ot verimine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	4.761.735		
Tekerrür	9	28.778	3.197	0,48
Populasyon	50	1.715.693	34.313	5,12 **
Hata	450	3.017.264	6.705	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında birinci yeşil ot biçimi ortalama 141 g/bitki olarak tespit edilmiştir (Çizelge 30). Populasyonların ortalamaları 62-321.8 g/bitki arasında değişirken, minimum değerler 10-111 g/bitki, maksimum değerlerin ise 111-650 g/bitki arasında değiştiği tespit edilmiştir. En yüksek yeşil ot verimi 5. populasyonda, en düşük yeşil ot verimi ise 3. populasyonda olduğu saptanmıştır. Populasyonlar arasında varyans miktarları açısından çok büyük farklılıklar gözlemlenmiştir.

Çizelge 30. Birinci biçim yeşil ot verimine ait değerler (g/bitki)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	123.1	46	255	3427.9	2.484
2	127.5	56	228	2292.3	2.188
3	103.2	10	250	6582.6	2.848
4	98.4	37	218	2384.0	2.210
5	196.4	46	650	31904.2	4.226
6	115.6	55	256	3473.4	2.428
7	162.0	111	317	3066.4	2.353
8	235.5	84	557	22388.5	3.868
9	219.2	101	404	7326.6	2.926
10	278.1	50	580	27743.5	4.081
11	321.8	90	590	28445.4	4.107
12	112.0	42	188	2046.8	2.127
13	153.6	68	247	2640.2	2.267
14	128.0	78	253	2816.2	2.304
15	156.8	77	294	5199.6	2.685
16	198.7	101	317	4428.2	2.580
17	148.3	87	240	3097.2	2.359
18	199.7	102	438	8934.2	3.074
19	145.7	37	305	5315.2	2.700
20	209.9	104	344	5656.1	2.742
21	170.0	88	336	4484.6	2.588
22	164.0	20	260	4244.2	2.552
23	92.6	25	205	4033.4	2.520
24	134.8	58	220	2035.0	2.124
25	96.5	40	245	3200.1	2.378
26	74.9	11	159	2155.3	2.155
27	126.6	55	299	4496.8	2.590
28	112.4	36	233	2935.6	2.328
29	62.0	30	111	739.4	1.649
30	120.5	32	230	3557.5	2.442
31	133.1	77	210	1476.7	1.960
32	262.8	100	470	17108.6	3.617
33	209.0	101	369	5760.4	2.755
34	81.7	20	220	3046.4	2.349
35	70.4	20	123	1062.8	1.806
36	80.5	29	193	2620.3	2.262
37	121.2	39	270	5208.8	2.686
38	105.0	24	244	3779.8	2.480
39	109.7	30	237	2913.0	2.323
40	104.5	54	200	1678.3	2.024
41	135.4	50	222	3715.8	2.469
42	92.5	49	232	2426.3	2.219
43	65.0	20	125	1295.4	1.897
44	77.3	35	137	1193.0	1.858
45	69.0	23	169	1830.6	2.068
46	66.9	30	121	870.9	1.718
47	220.3	98	466	11971.6	3.308
48	178.0	56	392	10366.8	3.191
49	147.7	54	259	4961.0	2.654
50	139.5	54	284	3548.3	2.441
51	133.6	39	310	6719.2	2.863
Ortalama	141				

İkinci Biçim

Yonca populasyonları arasında ikinci biçim sonucu elde edilen yeşil ot değerlerine ait varyans analiz sonuçları Çizelge 31’de verilmiştir. Elde edilen değerlere göre yonca populasyonları arasında, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 31. İkinci biçim yeşil ot verimine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	6363126		
Tekerrür	9	70702	7855,74	1,06
Populasyon	50	2955383	59107,67	7,97**
Hata	450	3337041	7415,65	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırmada yonca populasyonları arasında ikinci biçim sonucu yeşil ot ortalaması 153.1 g olarak tespit edilmiştir. Populasyonların ortalamaları 45.2-357 g arasında değişirken, minimum değerler 12-173 g, maksimum değerlerin ise 90-656 g arasında değiştiği tespit edilmiştir (Çizelge 32). En yüksek yeşil ot verimi 40. populasyonda, en düşük yeşil ot verimi ise 1. populasyonda olduğu saptanmıştır. 26-35-46. populasyonlarda ikinci biçimde verim sağlanamamıştır. Populasyonların varyans miktarları arasında çok büyük farklılık olduğu saptanmıştır.

Çizelge 32. İkinci biçim yeşil ot verimine ait değerler (g/bitki)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	56.6	12	110	981.0	1.817
2	57.1	20	90	532.7	1.519
3	74.2	19	211	3816.8	2.486
4	76.4	21	142	1408.0	1.937
5	69.9	14	260	4873.7	2.642
6	84.6	44	196	1897.6	2.087
7	163.0	65	265	6357.6	2.824
8	204.3	46	414	11897.4	3.303
9	135.1	44	243	4199.3	2.546
10	249.9	130	519	12545.5	3.347
11	220.0	52	503	18479.8	3.687
12	188.3	105	394	6594.4	2.850
13	123.8	51	256	3181.4	2.375
14	118.4	44	179	1444.4	1.950
15	125.6	65	221	2168.4	2.158
16	123.8	85	204	1630.0	2.009
17	137.9	69	353	8550.1	3.041
18	169.7	67	420	8965.0	3.077
19	179.4	110	259	2182.0	2.161
20	261.1	80	614	27929.1	4.088
21	162.1	95	227	1789.1	2.057
22	292.3	173	439	5852.8	2.766
23	185.0	45	301	5067.4	2.668
24	89.5	49	150	1237.5	1.876
25	71.3	46	100	341.0	1.359
26	0.0	0	0	0.0	0.000
27	194.1	22	335	10383.5	3.192
28	222.8	121	296	2979.2	2.336
29	170.0	81	380	7980.2	2.989
30	238.7	73	469	15306.2	3.517
31	125.6	59	231	3264.2	2.390
32	150.6	80	254	2701.8	2.280
33	138.3	53	288	5565.2	2.731
34	91.9	40	156	959.7	1.760
35	0.0	0	0	0.0	0.000
36	186.1	94	361	6527.1	2.842
37	208.0	87	349	5277.0	2.695
38	263.1	75	646	27630.3	4.077
39	258.2	109	502	16836.2	3.602
40	259.5	111	656	24466.9	3.955
41	357.0	168	622	20930.0	3.804
42	191.7	145	256	1365.4	1.922
43	169.4	121	300	2615.2	2.261
44	168.6	82	253	2673.6	2.274
45	45.2	16	105	619.6	1.578
46	0.0	0	0	0.0	0.000
47	165.9	66	355	7275.9	2.921
48	183.8	62	279	5588.0	2.734
49	168.3	81	317	6081.2	2.793
50	105.5	43	249	3174.3	2.374
51	124.4	48	503	16651.6	3.592
Ortalama	153.1				

Üçüncü Biçim

Araştırmada yonca populasyonları arasında üçüncü biçim sonucu elde edilen yeşil ot değerlerine ait varyans analiz sonuçları Çizelge 33'de verilmiştir. Elde edilen değerlere göre yonca populasyonları arasında, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 33. Üçüncü biçim yeşil ot verimine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	3091433		
Tekerrür	9	51649	5738,74	1,65
Populasyon	50	1472483	29449,66	8,46**
Hata	450	1567302	3482,89	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırmada yonca populasyonları arasında üçüncü biçim sonucu yeşil ot ortalaması 113.5 g olarak tespit edilmiştir. Populasyonların ortalamaları 38.5-222.6 g arasında değişirken, maksimum değerler 87-435 g, minimum değerlerin ise 7-161 g arasında değiştiği tespit edilmiştir (Çizelge 34). En yüksek yeşil ot verimi 41. populasyonda, en düşük yeşil ot verimi ise 14. populasyonda olduğu saptanmıştır. 25-26-35-46. populasyonlarda üçüncü biçimde verim sağlanamamıştır. Populasyonların varyans değerleri arasında çok büyük farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 34. Üçüncü biçim yeşil ot verimine ait değerler (g/bitki)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	44.0	16	90	421.4	1.471
2	53.8	27	90	362.0	1.379
3	63.5	17	160	2294.3	2.189
4	67.2	20	110	816.4	1.690
5	57.2	15	180	2227.4	2.172
6	70.2	41	150	899.2	1.732
7	129.0	50	200	3334.0	2.403
8	152.8	30	316	5876.4	2.769
9	109.5	35	200	3697.3	2.466
10	182.0	75	342	6429.2	2.832
11	184.8	45	410	10731.0	3.219
12	154.6	100	221	2012.8	2.118
13	102.8	40	170	1634.2	2.011
14	84.2	7	150	1416.0	1.940
15	104.5	50	200	1782.3	2.055
16	100.2	45	160	1490.8	1.965
17	92.6	37	210	2820.2	2.304
18	116.4	50	215	2159.8	2.156
19	160.9	85	241	2657.5	2.270
20	184.8	60	370	8089.2	2.999
21	127.3	60	205	1643.8	2.014
22	222.6	161	351	3703.4	2.467
23	154.3	85	215	2083.4	2.136
24	76.9	39	142	805.9	1.685
25	0.0	0	0	0.0	0.000
26	0.0	0	0	0.0	0.000
27	141.1	19	251	5896.1	2.771
28	174.4	95	250	1849.0	2.074
29	108.6	47	249	3389.2	2.413
30	157.5	58	245	2757.1	2.291
31	120.8	45	215	3498.8	2.432
32	121.2	58	206	2266.0	2.182
33	128.7	62	215	2596.0	2.257
34	73.8	35	151	1227.8	1.872
35	0.0	0	0	0.0	0.000
36	104.6	69	183	932.0	1.747
37	129.5	65	218	2633.9	2.265
38	191.8	80	405	10039.6	3.165
39	179.7	69	380	10915.8	3.232
40	165.1	75	415	11183.9	3.252
41	214.9	97	435	10128.5	3.172
42	118.9	81	169	763.5	1.662
43	117.0	72	241	2224.0	2.172
44	107.9	69	181	1312.3	1.903
45	38.5	15	87	507.9	1.501
46	0.0	0	0	0.0	0.000
47	133.2	60	215	2580.2	2.254
48	146.6	70	230	3361.0	2.408
49	128.4	70	230	2876.4	2.316
50	89.5	40	167	1259.5	1.884
51	101.5	40	368	8309.3	3.019
Ortalama	113.5				

Toplam

Yonca populasyonları arasında toplam yeşil ot değerlerine ait varyans analiz sonuçları Çizelge 29'da verilmiştir. Elde edilen değerlere göre yonca populasyonları arasında, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir. Yoncanın yeşil ot verimi açısından önemli farklılıklar gösterdiği birçok araştırmacı tarafından bildirilmiştir. (Gülcan ve Anlarsal 1988; Cevheri ve Avcioğlu 1998; Aka 1999; Şengül 2002; Zagni ve ark. 2003).

Çizelge 35. Toplam yeşil ot verimine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	23587027		
Tekerrür	9	229125	25458.36	1.08
Populasyon	50	12777669	255553.38	10.87**
Hata	450	10580233	23511.63	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırma sonucunda populasyonlar arasında toplam yeşil ot verimi ortalaması 407.6 g/bitki olarak belirlenmiştir (Çizelge 36). Populasyonların ortalamaları 66.9 g/bitki ile 726.6 g/bitki arasında değişirken, minimum değerlerin 11-509 g/bitki, maksimum değerlerin ise 121-1228 g/bitki arasında olduğu saptanmıştır. En yüksek toplam yeşil ot 41. populasyonda, en düşük yeşil ot verimi ise 26. populasyonda olduğu saptanmıştır. Bulunan değerler, Kır (2006)'ın elde ettiği değerlerden daha düşük olduğu görülürken, Akbari ve Avcioğlu (1992)'nin bulduğu değerler ile benzer olduğu görülmektedir. Görülen bu farklılıkların araştırmaların farklı ekolojik koşullarda yürütülmesinden veya materyalin farklı genetik yapıya sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 36. Toplam yeşil ot verimine ait değerler (g/bitki)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	223.7	74	366	7516	3.023
2	238.4	149	330	2874	2.315
3	240.9	46	461	20239	3.772
4	242.0	78	365	4788	2.631
5	323.5	82	839	67511	5.097
6	270.4	165	602	13337	3.398
7	454.0	227	616	18229	3.674
8	592.6	341	936	54286	4.827
9	463.8	305	704	13499	3.409
10	710.0	407	1033	31840	4.224
11	726.6	443	1019	34282	4.303
12	454.9	271	730	21570	3.832
13	380.2	283	514	4051	2.523
14	330.6	233	435	4756	2.626
15	386.9	258	704	16501	3.584
16	422.7	276	628	8674	3.052
17	378.8	233	801	34915	4.323
18	485.8	233	890	32605	4.249
19	486.0	330	779	15667	3.538
20	655.8	371	1207	48562	4.694
21	459.4	326	656	8477	3.034
22	678.9	509	863	13678	3.420
23	431.9	236	703	17767	3.651
24	301.2	202	389	2384	2.210
25	167.8	95	300	3373	2.410
26	74.90	11	159	2155	2.155
27	461.8	117	648	24402	3.952
28	509.6	301	668	10626	3.211
29	340.6	181	673	20973	3.806
30	516.7	203	871	34487	4.309
31	379.5	187	612	18485	3.687
32	534.6	310	798	24016	3.937
33	476.0	328	647	11234	3.256
34	247.4	115	358	5584	2.734
35	70.40	20	123	1063	1.806
36	371.2	254	608	10764	3.221
37	458.7	254	636	12222	3.325
38	559.9	254	1075	77992	5.285
39	547.6	258	977	47401	4.666
40	529.1	240	908	40423	4.484
41	707.3	408	1228	61968	4.989
42	403.1	318	545	3703	2.467
43	351.4	257	585	7494	2.942
44	353.8	257	539	7547	2.947
45	152.7	78	242	2932	2.327
46	66.90	30	121	871	1.718
47	519.4	286	949	34804	4.319
48	508.4	341	901	25285	3.988
49	444.4	255	767	29421	4.142
50	334.5	215	507	7545	2.947
51	359.5	157	992	56158	4.868
Ortalama	407.6				

4.17. Kuru Ot Verimi (g/bitki)

Birinci Biçim

Yonca populasyonları arasında birinci biçim sonucu elde edilen kuru ot değerlerine ait varyans analiz sonuçları Çizelge 37'de verilmiştir. Elde edilen değerlere göre yonca populasyonları arasında, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 37. Birinci biçim kuru ot verimine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	985970		
Tekerrür	9	23060	2562.20	2.15
Populasyon	50	426654	8533.09	7.16**
Hata	450	536256	1191.68	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Çizelge 38 incelendiğinde populasyonlar arasında birinci biçim sonucu elde edilen kuru ot verim ortalaması 61.2 g/bitki olarak tespit edilmiştir. Populasyonların ortalamaları 22.6-179.4 g/bitki arasında değişirken, minimum değerlerin 7-110 g/bitki, maksimum değerlerin ise 47-354 g/bitki arasında olduğu görülmektedir. En yüksek kuru ot verimi 5. populasyonda, en düşük kuru ot veriminin ise 44. populasyonda olduğu saptanmıştır.

Çizelge 38. Birinci biçim kuru ot verimine ait değerler (g/bitki)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	38.3	9	89	613.2	1.616
2	56.5	28	97	536.9	1.522
3	62.0	15	230	3837.4	2.489
4	46.7	20	94	423.0	1.434
5	80.6	15	354	8894.4	3.071
6	61.7	26	140	989.8	1.774
7	65.8	27	100	329.8	1.348
8	96.1	37	227	3226.1	2.383
9	103.9	50	161	1398.1	1.934
10	119.4	33	211	2927.0	2.326
11	144.8	48	258	5196.0	2.685
12	50.4	20	93	434.6	1.444
13	72.6	36	119	626.0	1.582
14	49.5	30	72	250.1	1.257
15	63.3	25	116	799.2	1.681
16	57.2	25	96	527.2	1.515
17	56.5	30	94	402.9	1.417
18	88.8	40	167	1535.0	1.979
19	179.4	110	259	2182.0	2.161
20	90.8	44	140	888.2	1.726
21	78.1	51	121	403.9	1.418
22	70.9	9	133	895.9	1.730
23	42.1	9	98	848.7	1.707
24	53.5	22	89	373.3	1.390
25	37.2	13	92	562.6	1.540
26	40.8	13	76	372.6	1.389
27	53.1	31	132	761.9	1.661
28	38.4	15	55	135.6	1.079
29	22.6	9	47	137.8	1.084
30	51.0	17	103	668.8	1.608
31	50.9	20	84	382.5	1.398
32	89.5	25	162	1742.5	2.043
33	68.4	30	105	586.6	1.556
34	32.6	8	85	696.0	1.624
35	33.6	11	75	401.6	1.416
36	40.4	14	77	371.2	1.388
37	45.9	15	130	939.1	1.751
38	45.6	10	81	521.8	1.511
39	58.0	20	125	697.4	1.625
40	56.1	30	110	537.7	1.523
41	61.5	21	121	1108.1	1.824
42	42.4	19	73	253.0	1.261
43	32.8	11	72	462.6	1.467
44	28.1	7	52	204.5	1.196
45	27.2	11	47	139.8	1.087
46	31.4	14	65	293.2	1.309
47	72.3	30	130	881.0	1.723
48	68.6	10	141	1866.6	2.079
49	59.6	10	100	1003.6	1.780
50	51.7	22	106	558.2	1.537
51	50.6	15	125	1196.2	1.860
Ortalama	61.2				

İkinci Biçim

Araştırmada yonca populasyonları arasında ikinci biçim sonucu elde edilen kuru ot değerlerine ait varyans analiz sonuçları Çizelge 39'da verilmiştir. Elde edilen değerlere göre yonca populasyonları arasında, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 39. İkinci biçim kuru ot verimine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	679756		
Tekerrür	9	15924	1769,29	1,89
Populasyon	50	241991	4839,82	5,16**
Hata	450	421841	937,42	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırma sonucunda populasyonlar arasında ikinci biçim sonucunda elde edilen kuru ot verim ortalaması 54.4 g/bitki olarak belirlenmiştir (Çizelge 40). Populasyonların ortalamaları 21.2-99.5 g/bitki arasında değişirken, maksimum değerlerin 35-280 g/bitki, minimum değerlerin ise 7-47 g/bitki arasında olduğu saptanmıştır. En yüksek kuru ot verimi 10. populasyonda, en düşük kuru ot verimi ise 3. populasyonda saptanmıştır. 26-35-46. populasyonlarda ikinci biçimde verim sağlanamamıştır.

Çizelge 40. İkinci biçim kuru ot verimine ait değerler (g/bitki)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	30.0	8	57	294.6	1.345
2	21.2	9	45	104.2	1.010
3	23.7	7	66	352.4	1.370
4	34.6	8	70	404.4	1.418
5	27.4	8	99	699.8	1.626
6	49.6	15	207	2942.2	2.329
7	53.5	18	94	765.7	1.663
8	78.0	35	169	1599.6	2.000
9	55.8	14	110	1018.4	1.786
10	84.1	25	280	4958.7	2.654
11	69.1	22	140	1475.1	1.960
12	55.1	29	110	763.5	1.662
13	37.9	11	97	720.3	1.638
14	36.6	15	50	101.4	1.004
15	39.6	18	80	377.4	1.394
16	48.9	25	97	539.5	1.524
17	46.1	19	94	739.5	1.649
18	56.8	23	160	1525.4	1.976
19	48.9	30	75	152.5	1.111
20	62.7	15	140	1475.8	1.960
21	61.1	40	83	202.3	1.193
22	76.6	45	135	554.6	1.535
23	74.0	15	112	746.0	1.653
24	37.0	15	67	246.6	1.253
25	23.7	12	35	51.2	0.846
26	0.0	0	0	0.0	0.000
27	67.4	21	150	1339.2	1.913
28	70.3	24	94	427.0	1.438
29	49.2	20	130	1005.0	1.780
30	74.8	38	114	538.0	1.523
31	45.2	17	91	565.6	1.542
32	56.0	25	115	820.4	1.692
33	53.1	20	120	1298.1	1.898
34	34.7	15	60	195.8	1.183
35	0.0	0	0	0.0	0.000
36	85.2	47	170	1494.0	1.966
37	74.8	30	133	757.4	1.659
38	80.6	18	167	2423.4	2.219
39	63.6	27	119	955.2	1.758
40	69.5	38	135	1267.9	1.887
41	99.5	9	180	2971.1	2.335
42	63.5	38	85	286.1	1.301
43	49.3	32	95	312.8	1.330
44	55.7	15	82	398.2	1.413
45	27.6	13	62	185.6	1.167
46	0.0	0	0	0.0	0.000
47	51.3	22	104	613.8	1.574
48	65.6	20	95	455.6	1.461
49	63.2	25	109	885.2	1.725
50	36.0	18	72	303.4	1.320
51	44.9	18	155	1466.7	1.957
Ortalama	54.4				

Üçüncü Biçim

Yonca populasyonları arasında üçüncü biçim sonucu elde edilen kuru ot değerlerine ait varyans analiz sonuçları Çizelge 41'de verilmiştir. Elde edilen değerlere göre yonca populasyonları arasında, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 41. Üçüncü biçim kuru ot verimine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	473809		
Tekerrür	9	11301	1255,62	2,47
Populasyon	50	233783	4675,66	9,20**
Hata	450	228726	508,28	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırmada elde edilen değerler sonucunda populasyonlar arasında üçüncü biçim sonucu elde edilen kuru ot verimi ortalaması 45.3 g olarak belirlenmiştir (Çizelge 42). Populasyonların ortalamaları 19.4 g ile 119.8 g arasında değişirken, minimum değerlerin 2-55 g, maksimum değerlerin ise 39-251 g arasında olduğu saptanmıştır. En yüksek kuru ot verimi 41. populasyonda, en düşük bitki boyu ise 13. populasyonda saptanmıştır. 25-26-35-46. populasyonlarda üçüncü biçimde verim sağlanamamıştır. Populasyonların varyans miktarları arasında çok büyük farklılıklar olduğu belirtilmiştir.

Çizelge 42. Üçüncü biçim kuru ot verimine ait değerler (g/bitki)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	22.8	9	39	106.4	1.043
2	27.8	14	48	121.6	1.050
3	28.7	9	70	374.8	1.391
4	34.5	11	60	248.3	1.255
5	28.9	8	75	428.9	1.439
6	34.0	20	70	199.8	1.189
7	55.2	20	90	675.0	1.612
8	59.9	18	101	507.7	1.501
9	51.2	19	95	632.2	1.586
10	52.4	19	85	296.0	1.312
11	63.9	18	117	728.1	1.643
12	56.4	35	98	401.6	1.416
13	36.8	2	80	537.8	1.523
14	31.4	17	61	176.4	1.153
15	37.2	19	71	233.6	1.236
16	38.2	15	70	308.6	1.325
17	35.4	15	79	377.2	1.394
18	47.7	19	100	503.6	1.498
19	45.5	21	71	293.9	1.309
20	63.0	22	110	616.8	1.576
21	53.4	25	72	179.0	1.157
22	76.6	49	105	268.4	1.280
23	62.3	39	91	268.4	1.280
24	35.1	21	53	102.3	1.006
25	0.0	0	0	0.0	0.000
26	0.0	0	0	0.0	0.000
27	49.4	7	95	707.0	1.631
28	57.2	29	91	321.4	1.339
29	51.5	19	98	615.5	1.575
30	50.9	18	82	396.7	1.411
31	47.6	19	85	485.2	1.484
32	50.5	28	89	437.3	1.446
33	53.1	20	98	499.1	1.495
34	34.5	19	55	126.9	1.061
35	0.0	0	0	0.0	0.000
36	52.2	29	99	583.6	1.554
37	53.9	29	100	575.5	1.549
38	77.5	35	142	1104.1	1.823
39	71.3	32	125	1105.2	1.823
40	74.8	29	212	2771.2	2.294
41	119.8	49	251	3328.0	2.402
42	53.7	29	95	338.2	1.356
43	42.0	19	92	412.8	1.425
44	32.6	19	49	77.6	0.939
45	19.4	5	45	147.8	1.103
46	0.0	0	0	0.0	0.000
47	41.2	22	63	188.0	1.171
48	71.1	55	90	126.3	1.060
49	52.5	25	90	514.7	1.506
50	37.9	21	62	156.3	1.118
51	36.9	19	90	398.3	1.413
Ortalama	45.3				

Toplam

Yonca populasyonları arasında toplam kuru ot verimine ait varyans analiz tablosu Çizelge 43'de görülmektedir. Elde edilen değerlere göre yonca populasyonları arasında, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir. Yonca populasyon ya da çeşitleriyle yaptıkları araştırmalarda pek çok araştırmacı (Gülcan ve Anlarsal 1988; Cevheri ve Avcıoğlu 1998; Aka 1999; Şengül 2003; Zagni ve ark. 2003) kuru ot verimleri arasında önemli farklılıklar olduğunu vurgulamıştır.

Çizelge 43. Toplam kuru ot verimine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	3085330		
Tekerrür	9	44717	4968.55	1.65
Populasyon	50	1683939	33678.79	11.17
Hata	450	1356674	3014.83	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırma sonucunda populasyonlar arasında toplam kuru ot verimi ortalaması 157.7 g/bitki olarak belirlenmiştir (Çizelge 44). Populasyonların ortalamaları 31.4-280.8 g/bitki arasında değişirken, minimum değerlerin 11-168 g/bitki, maksimum değerlerin ise 65-538 g/bitki arasında olduğu saptanmıştır. En yüksek toplam kuru ot verimi 41. populasyonda, en düşük bitki boyu ise 35. populasyonda olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda toplam kuru ot verimleriyle ilgili değerlerin, Kır (2006)'ın elde ettiği değerlerden (191.75-417.94 g/bitki) daha düşük olduğu görülürken, Akbari ve Avcıoğlu (1992)'nin bulduğu değerler (57-135 gr/bitki) ile benzer olduğu görülmektedir. Görülen bu farklılıkların araştırmaların farklı ekolojik koşullarda yürütülmesinden veya materyalin farklı genetik yapıya sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 44. Toplam kuru ot verimine ait değerler (g/bitki)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	91.1	40	155	1376	1.977
2	105.5	79	160	630	1.584
3	114.4	61	250	2575	2.253
4	115.8	69	185	855	1.710
5	136.9	31	378	8566	3.042
6	145.3	74	293	3953	2.507
7	174.5	107	259	2791	2.298
8	234	153	337	2229	2.173
9	210.9	101	319	3495	2.431
10	255.9	143	393	5893	2.771
11	277.8	168	393	7669	2.959
12	161.9	87	243	3008	2.342
13	147.3	56	265	3832	2.488
14	117.5	79	154	686	1.618
15	140.1	101	240	1585	1.995
16	144.3	80	191	1469	1.958
17	138	82	216	2083	2.136
18	193.3	115	292	3289	2.395
19	273.8	164	373	3636	2.456
20	216.5	131	330	2833	2.307
21	192.6	123	237	758	1.659
22	224.1	158	292	1271	1.888
23	178.4	90	230	1817	2.065
24	125.6	82	176	856	1.711
25	60.9	28	104	625	1.581
26	40.8	13	76	373	1.389
27	169.9	100	229	1751	2.046
28	165.9	68	213	1983	2.110
29	123.3	66	158	597	1.563
30	176.7	143	291	1739	2.042
31	143.7	109	187	657	1.601
32	196	117	296	3660	2.460
33	174.6	104	264	2077	2.135
34	101.8	58	177	1354	1.918
35	33.6	11	75	402	1.416
36	177.8	110	281	2705	2.281
37	174.6	97	299	3679	2.463
38	203.7	102	355	8846	3.067
39	192.9	124	338	2973	2.335
40	200.4	116	372	4923	2.649
41	280.8	96	538	14559	3.474
42	159.6	112	201	903	1.733
43	124.1	85	187	1104	1.823
44	116.4	67	172	950	1.756
45	74.2	43	113	450	1.456
46	31.4	14	65	293	1.309
47	164.8	92	294	3146	2.368
48	205.3	137	286	2404	2.214
49	175.3	82	291	3757	2.476
50	125.6	61	205	1717	2.036
51	132.4	62	210	2540	2.245
Ortalama	157.7				

4.18. Olgunlaşma Gün Sayısı

Yonca populasyonları arasında olgunlaşma tarihine kadar geçen gün sayısına ilişkin değerlerle yapılan varyans analizi sonuçları Çizelge 45'de verilmiştir. Populasyonlar arasında olgunlaşma tarihleri gün sayısı istatistiksel açıdan $p<0.05$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 45. Olgunlaşma gün sayısına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	20857		
Tekerrür	9	784	87.10	2.26
Populasyon	50	2745	54.91	1.43*
Hata	450	17327	38.51	

** : $p<0.05$ seviyesinde önemli

Araştırmada yonca populasyonları arasında olgunlaşma tarihine kadar geçen gün sayısı 1 Nisan tarihi başlangıç olarak alınmış ve ilk olgunlaşma 29 Haziran'da gerçekleşmiştir. Yonca populasyonları arasında ortalama olgunlaşma tarihi gün sayısı 97.4 gün, populasyonlar arasındaki ortalamalar ise 91.8 ile 102.8 gün arasında değişim gösterdiği saptanmıştır (Çizelge 46). Minimum 90-94 gün, maksimum 97-117 gün arasında değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Olgunlaşma gün sayısı değerlerini, Karakurt ve Fıncıoğlu (2002), minimum değer 147 gün, maksimum değer 170 gün ve ortalama 157.3 gün, Altınok ve ark. (2011), minimum 104 gün ve maksimum 113 gün olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada bulunan değerler diğer araştırmacıların buldukları değerlerden daha erken gün sayısına sahip olduğu görülmektedir. Görülen bu farklılıkların araştırmaların farklı ekolojik koşullarda yürütülmesinden veya materyalin farklı genetik yapıya sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çizelge 46. Olgunlaşma gün sayısına ait değerler (gün)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	102.2	90	112	65.2	0.922
2	98.6	94	109	22.6	0.690
3	98.3	92	111	40.2	0.796
4	99.0	92	117	75.0	0.931
5	96.6	92	109	29.0	0.734
6	94.9	90	101	15.7	0.629
7	97.5	90	110	37.5	0.782
8	94.2	90	107	22.4	0.688
9	96.7	90	112	35.4	0.771
10	100.9	90	110	39.1	0.791
11	95.2	90	102	15.4	0.626
12	96.4	91	115	44.4	0.816
13	94.2	90	99	11.8	0.586
14	99.0	90	110	41.4	0.802
15	97.4	92	108	26.2	0.716
16	93.5	90	99	8.50	0.539
17	100.7	91	111	46.6	0.826
18	101.1	93	114	49.7	0.840
19	94.1	90	98	7.70	0.527
20	96.7	90	108	37.2	0.781
21	101.5	90	115	85.3	0.961
22	96.2	90	105	21.8	0.683
23	96.6	90	105	19.8	0.667
24	97.5	91	108	34.1	0.764
25	96.2	94	108	33.4	1.098
26	98.2	90	109	42.2	0.806
27	97.9	90	108	33.7	0.762
28	91.8	90	97	4.00	0.446
29	95.7	90	105	26.4	0.717
30	94.5	90	98	8.90	0.545
31	97.4	90	108	40.4	0.797
32	98.6	90	109	40.2	0.796
33	98.4	90	110	44.6	0.817
34	98.3	92	108	26.4	0.717
35	96.5	90	108	29.9	0.739
36	96.1	90	107	29.7	0.738
37	97.2	90	108	35.8	0.773
38	100.6	92	113	45.8	0.823
39	94.6	90	104	22.6	0.690
40	96.1	90	108	32.7	0.756
41	102.8	90	114	57.2	0.870
42	95.2	90	104	19.8	0.667
43	100.7	92	108	30.0	0.740
44	97.3	92	108	25.8	0.713
45	96.8	92	105	13.2	0.602
46	98.8	92	108	28.2	0.728
47	96.0	90	114	43.4	0.812
48	97.6	90	112	41.4	0.802
49	99.5	90	110	49.5	0.839
50	98.8	92	108	33.0	0.758
51	96.0	90	108	29.2	0.735
Ortalama	97.4				

4.19. Bitki Tohum Verimi

Yonca populasyonları arasında bitki tohum verimine ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 47’de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında bitki tohum verimi, istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 47. Bitki tohum verimine ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	6589		
Tekerrür	9	207	22.96	4.11
Populasyon	50	3872	77.43	13.88**
Hata	450	2511	5.58	

** : $p<0.01$ seviyesinde önemli

Araştırma sonucunda populasyonlar arasında bitki tohum verimi ortalaması 6.8 g/bitki olarak belirlenmiştir (Çizelge 48). Populasyonların ortalamaları 1.2 g/bitki ile 12.6 g/bitki arasında değişirken, minimum değerlerin 0.5-9.1 g, maksimum değerlerin ise 2.4-16.8 g/bitki arasında olduğu saptanmıştır. En yüksek bitki tohum verimi 33. populasyonda, en düşük bitki tohum verimi ise 46. populasyonda saptanmıştır. Bulunan değerler araştırmacıların, Avcı ve ark. (2010), yonca klonlarında tek bitki tohum verimlerinin 7.3-25.0 g/bitki arasında, Albayrak ve ark. (2014), 9.48-21.46 g/bitki arasında, Altınok ve ark. (2011), tek bitkide tohum veriminin 1.1-19.93 g/bitki arasında değiştiğini belirtmişlerdir. Bitki tohum verimi ile ilgili bulgularımız araştırmacıların bulgularıyla uyum içerisindedir.

Çizelge 48. Bitki tohum verimine ait değerler (g/bitki)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	2.2	0.9	4.5	0.94	0.319
2	4.8	2.7	8.6	2.64	0.403
3	3.6	1.5	6.5	2.34	0.391
4	4.4	1.2	8.1	4.39	0.458
5	4.2	1.1	7.2	4.24	0.454
6	3.2	1.5	5	1.53	0.352
7	5.7	2.2	9.1	5.98	0.495
8	7.0	4.9	9	2.28	0.388
9	9.5	5.8	13	4.65	0.464
10	11.0	6.9	16.1	10.55	0.570
11	12.6	8.9	15.9	4.99	0.473
12	8.0	4.2	10.7	3.98	0.447
13	6.7	3.7	11.1	6.06	0.496
14	9.1	5.9	13.1	3.94	0.446
15	6.2	3.5	10.2	4.31	0.456
16	6.7	4.5	8.9	1.76	0.364
17	8.0	2.5	12.2	11.92	0.588
18	7.2	3.9	12	6.90	0.512
19	8.0	4.8	11.5	4.73	0.466
20	6.3	3.7	13.5	12.09	0.590
21	6.0	2.3	11.5	7.51	0.523
22	5.5	2.5	10.1	7.61	0.525
23	6.2	3.1	12.5	8.29	0.537
24	6.4	3.4	10.8	6.14	0.498
25	2.6	1.5	3.5	0.43	0.256
26	1.7	0.7	2.8	0.47	0.262
27	9.6	6.8	11.5	1.89	0.371
28	10.3	7.8	12.7	2.53	0.399
29	11.3	6.4	14.2	5.59	0.486
30	9.9	5.4	14.2	7.17	0.518
31	7.2	4.7	10.2	2.88	0.412
32	11.4	9.1	15.1	2.43	0.395
33	12.4	9.1	16.8	5.08	0.475
34	10.6	5	15	9.22	0.551
35	5.0	1.2	9.4	9.25	0.551
36	4.3	1	9.1	8.91	0.546
37	5.4	2.8	9.7	5.57	0.486
38	6.1	2.1	9.8	7.47	0.523
39	6.2	2.8	10.1	8.22	0.535
40	5.4	2.1	9.1	7.75	0.528
41	7.7	3.5	14	12.83	0.598
42	6.4	2.5	10.1	7.76	0.528
43	5.5	2.1	12	10.62	0.571
44	4.5	2.8	8.1	3.02	0.417
45	2.5	1.1	4.1	0.87	0.305
46	1.2	0.5	2.4	0.39	0.251
47	8.4	6.2	9.8	1.06	0.321
48	5.5	2.5	9.8	6.31	0.501
49	9.8	6.8	13.2	3.52	0.433
50	8.0	4.9	11	3.36	0.428
51	8.7	4.9	13.2	7.42	0.522
Ortalama	6.8				

4.20. Bin Tane Ağırlığı (g)

Yonca populasyonları arasında bin tane ağırlıklarına ilişkin değerlerle yapılan varyans analizi sonuçları Çizelge 49’da verilmiştir. Elde edilen değerler sonucunda yonca populasyonları arasında bin tane ağırlığı istatistiksel açıdan $p<0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir.

Çizelge 49. Bin tane ağırlığına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	45		
Tekerrür	9	1	0.07	0.91
Populasyon	50	8	0.16	1.92*
Hata	450	36	0.08	

** $p<0.01$ seviyesinde önemli

Çizelge 50 incelendiğinde yonca populasyonları arasında ortalama bin tane ağırlığı 2.1 g olarak tespit edilmiştir. Populasyonların bin tane ağırlığı ortalamaları 1.8-2.5 g arasında değişim göstermektedir. Maksimum değerler 2.2-2.9 g arasında değişirken, en yüksek değer 12. populasyonda görülmektedir. Minimum değerler 1.3 g ile 2.2 g arasında değişim göstermekte ve en düşük değer 31. populasyonda görülmektedir. Populasyonlar arasında varyasyon miktarları arasında çok büyük farklar görülmemektedir. Bitki morfolojik özelliklerinden olan bin dane ağırlığı kalıtsal bir karakter olmakla birlikte, verim ve kalite açısından önemli bir faktördür. Tohumun iri olması, yedek besin maddelerince zengin yapılı olabilmesi için istenen bir faktördür (Şehirli, 1997). İri tohumlu bitkilerde endosperm veya kotiledon oranı yüksek olduğu için, bu tohumlar diğerlerine göre daha hızlı ve güçlü çimlenebilmektedir. Ayrıca çimlenme mekaniği açısından toprakta kapak kırmakta daha şanslı oldukları görülmektedir (Soya ve Geren, 1999).

Araştırmada elde edilen bin tane ağırlığına dair sonuçlar Manga (1979), Bilensoy (1985), ve Kır (2006)’ın belirttiği bulgulara benzer olduğu görülmektedir.

Çizelge 50. Bin tane ağırlığına ait değerler (g)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	2.1	1.7	2.7	0.090	0.178
2	2.0	1.7	2.6	0.084	0.170
3	2.1	1.5	2.8	0.140	0.193
4	2.1	1.8	2.5	0.050	0.150
5	2.1	1.7	2.7	0.086	0.171
6	2.0	1.7	2.5	0.060	0.157
7	2.0	1.4	2.5	0.118	0.185
8	2.0	1.7	2.5	0.075	0.165
9	2.0	1.7	2.3	0.030	0.132
10	2.2	1.8	2.7	0.088	0.172
11	2.0	1.6	2.3	0.042	0.143
12	2.3	1.7	2.9	0.134	0.191
13	2.0	1.6	2.5	0.071	0.163
14	2.0	1.5	2.5	0.095	0.176
15	1.9	1.4	2.8	0.188	0.208
16	2.1	1.7	2.4	0.038	0.139
17	1.9	1.5	2.5	0.084	0.170
18	2.2	1.8	2.6	0.068	0.162
19	2.2	2	2.5	0.025	0.126
20	2.1	1.7	2.5	0.070	0.162
21	2.1	1.7	2.5	0.066	0.160
22	2.3	1.5	2.8	0.139	0.193
23	2.2	1.9	2.6	0.051	0.150
24	2.2	1.9	2.5	0.030	0.131
25	2.1	1.8	2.6	0.086	0.171
26	2.2	1.8	2.5	0.054	0.153
27	2.1	1.7	2.5	0.063	0.158
28	2.5	2.2	2.8	0.030	0.132
29	2.1	1.8	2.5	0.045	0.145
30	2.1	1.9	2.7	0.070	0.162
31	1.9	1.3	2.6	0.188	0.208
32	2.2	1.9	2.5	0.043	0.144
33	2.2	1.9	2.5	0.038	0.139
34	2.1	1.6	2.4	0.056	0.154
35	2.2	1.8	2.5	0.054	0.153
36	2.1	1.8	2.5	0.048	0.148
37	2.1	1.7	2.5	0.062	0.158
38	2.3	1.9	2.8	0.063	0.158
39	2.2	1.9	2.5	0.028	0.130
40	2.2	1.5	2.5	0.084	0.170
41	2.0	1.5	2.5	0.118	0.185
42	2.0	1.7	2.5	0.050	0.150
43	2.5	2.1	2.8	0.054	0.153
44	1.8	1.5	2.2	0.064	0.159
45	2.0	1.5	2.7	0.117	0.185
46	2.2	1.8	2.5	0.060	0.157
47	2.1	1.7	2.5	0.058	0.155
48	2.1	1.6	2.5	0.083	0.169
49	2.2	1.9	2.6	0.051	0.150
50	2.2	1.8	2.5	0.042	0.143
51	2.1	1.8	2.6	0.074	0.165
Ortalama	2.1				

4.21. Baklada Tane Sayısı (adet)

Yonca populasyonları arasında baklada tane sayısına ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 51’de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yonca populasyonları arasında baklada tane sayısı, istatistiksel açıdan önemli farklılık göstermemiştir.

Çizelge 51. Baklada tane sayısına ait varyans analiz tablosu

Varyasyon Kaynakları	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F
Genel	509	2176		
Tekerrür	9	132	14.62	3.50
Populasyon	50	167	3.34	0.80
Hata	450	1877	4.17	

Çizelge 52’de görülebileceği gibi yonca populasyonları arasında baklada tane sayısı ortalama 5.3 adet, populasyonların ortalamaları 3.7-6.7 adet arasında değişmektedir. Minimum değerler 2-3 adet, maksimum değerler ise 7-9 adet arasında değişim göstermektedir. En düşük ve en yüksek bakla tane sayıları genel olarak bütün populasyonlarda görülmektedir.

Baklada tane sayısı, tohumluk yem bitkileri üretimi ve mera ıslahı açısından tohum verimini etkileyen önemli bir morfolojik karakterdir. Baklada tane sayısındaki artış ile tohum veriminde de artış meydana gelmektedir. Araştırmada elde edilen bulgular Alınoğlu ve ark (1972), Lesins and Lesins (1979), Bilensoy (1985), Kır (2006) sonuçlarıyla benzeştiği gözlemlenmiştir.

Çizelge 52. Baklada tane sayısına ait değerler (adet)

No	Ortalama	Minimum	Maksimum	Varyans	Standart Hata
1	4.6	2	8	3.64	0.448
2	3.7	2	7	2.21	0.386
3	5.3	3	9	4.81	0.468
4	4.7	2	9	4.81	0.468
5	5.1	3	9	3.69	0.438
6	4.9	2	9	6.69	0.509
7	5.3	3	9	4.81	0.468
8	5.9	3	9	4.49	0.460
9	5.0	3	9	4.60	0.463
10	5.5	3	9	4.25	0.454
11	6.1	3	9	5.29	0.480
12	5.4	3	9	4.64	0.464
13	5.4	3	9	3.84	0.443
14	5.6	3	9	3.24	0.424
15	4.6	3	9	4.44	0.459
16	5.4	3	9	4.64	0.464
17	6.7	3	9	3.21	0.423
18	5.4	3	9	3.04	0.418
19	5.4	3	9	4.64	0.464
20	5.0	3	9	4.00	0.447
21	5.2	3	9	4.36	0.457
22	6.0	3	9	4.20	0.453
23	5.5	2	9	5.25	0.479
24	5.1	2	9	6.49	0.505
25	5.6	3	9	4.84	0.469
26	5.7	3	9	2.61	0.402
27	5.7	3	9	3.21	0.423
28	4.8	3	7	1.36	0.341
29	4.8	3	7	1.96	0.374
30	5.2	3	9	3.56	0.434
31	5.8	3	9	3.16	0.422
32	5.9	3	9	3.09	0.419
33	5.8	3	9	3.56	0.434
34	5.9	3	9	4.89	0.470
35	5.6	3	9	3.04	0.418
36	6.0	3	9	5.20	0.478
37	5.5	3	9	3.85	0.443
38	3.7	2	7	2.21	0.386
39	5.8	3	9	4.76	0.467
40	4.3	2	7	2.81	0.409
41	4.7	2	9	4.21	0.453
42	6.0	3	9	5.20	0.478
43	5.5	3	9	4.25	0.454
44	5.3	3	9	4.01	0.447
45	5.7	3	9	4.41	0.458
46	6.0	3	9	3.60	0.436
47	4.7	2	7	3.21	0.423
48	5.3	3	9	3.61	0.436
49	4.9	3	7	2.09	0.380
50	5.5	3	9	3.65	0.437
51	5.6	3	9	3.24	0.424
Ortalama	5.3				

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kırşehir ekolojisinde yayılış gösteren yonca populasyonlarının özelliklerini belirlemek ve daha sonra yapılacak ıslah çalışmalarına temel oluşturacak materyali elde etmek amacıyla 51 populasyon ile yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Bitki boyu bakımından yonca populasyonları arasında önemli farklılıklar olduğu ve genel bitki boylarının ortalaması 96.7 cm olduğu belirlenmiştir. En yüksek bitki boyu 16. populasyonda (141 cm) en düşük bitki boyu ise 43. populasyonda (58 cm) olduğu saptanmıştır.

En yüksek ana sap sayısı 37. populasyonda (148 adet) görülürken, en düşük ana sap sayısı ise 47. populasyonda (5 adet) görülmektedir ve ortalama ana sap sayısı 37.2 adet olduğu belirlenmiştir.

Ana sap uzunluğu bakımından yonca populasyonları arasında önemli farklılıklar olduğu görülmüş ve ana sap uzunluğu ortalaması 93.2 cm olarak tespit edilmiştir. En düşük ana sap uzunluğu 13. populasyonda (44 cm) en yüksek ana sap uzunluğu ise 2. populasyonda (139 cm) olduğu tespit edilmiştir.

En düşük ana sap kalınlığı 46. populasyonda (1.5 mm) ve en yüksek ana sap kalınlığı ise 49. populasyonda (4.9 mm) olduğu belirlenmiştir. Ana sap kalınlığı açısından populasyonlar arasında önemli farklılıklar olduğu tespit edilmiş ve genel ortalama 3.3 mm olarak bulunmuştur.

Yaprakçık uzunluğu istatistiksel açıdan $p < 0.01$ seviyesinde önemli farklılık göstermiştir. Ortalama 19.7 mm olarak bulunmuş ve en yüksek yaprakçık uzunluğu 27. populasyonda (31.6 mm), en düşük yaprakçık uzunluğu ise 4. populasyonda (11 mm) olarak tespit edilmiştir.

Yaprakçık eni bakımından elde edilen değerler arasında en yüksek yaprak eni 31. populasyonda (14.2 mm), en düşük yaprak eni değeri ise 25. populasyonda (2.5 mm) görülmüştür. Ortalama yaprakçık eni değeri 6.5 mm olarak belirlenmiştir.

Yonca populasyonları arasında yaprakçık sapı uzunluğu 3.2 mm olarak tespit edilmiş ve önemli farklılıkların olduğu görülmüştür. En yüksek değer 50. populasyonda (6.7 mm) görülürken, en düşük değer ise 34. populasyonda (0.8 mm) görülmektedir.

Yonca populasyonları arasında çiçeklerin renkleri bakımından önemli bir farklılık olmadığı ve çiçeklerin renklerinin mavi-mor arasında olduğu saptanmıştır.

İlk çiçeklenme tarihleri arasında önemli bir farklılık olduğu gözlenmiş ve ortalama çiçeklenme gün sayısı 40.7 olarak belirlenmiştir.

%10 çiçeklenme gün sayısı bakımından önemli farklılıklar gözlenmiş ve ortalama %10 çiçeklenme gün sayısı 65.7 gün olarak tespit edilmiştir.

En yüksek çiçek sayısı 22. populasyonda (562 adet) en düşük çiçek sayısı ise 3. populasyonda (15 adet) olduğu tespit edilmiştir. Ortalama çiçek sayısı 234.3 adet olarak belirlenmiştir.

Yonca populasyonları arasında kök uzunluğu ortalama 40.6 cm olarak belirlenmiş ve en yüksek kök uzunluğu 27. populasyonda (117 cm) en düşük kök uzunluğu ise 5. populasyonda (15 cm) saptanmıştır.

Kök ağırlığı bakımından en düşük değer 28. populasyonda (19 gr), en yüksek değer ise 19. populasyonda (241 gr) olarak belirlenmiştir. Ortalama değer ise 82 gr olarak tespit edilmiştir.

En yüksek nodül sayısı değeri 23. poplasyonda (130) olduğu görülürken, en düşük nodül sayı değeri ise 7. populasyonda (3) olduğu görülmektedir. Ortalama nodül sayısı değeri 51 adet olarak bulunmuştur.

Gelişme durumu bakımından 51 yonca populasyonu içerisinde 31 populasyonun dik, 17 populasyonun yarı dik, 2 populasyonun orta ve 1 populasyonun ise yarı yatık olduğu tespit edilmiştir.

Yeşil ot verimi birinci biçimi ortalama 141 g/bitki, minimum değerler 10-111 g/bitki, maksimum değerlerin ise 111-650 g/bitki arasında değiştiği tespit edilmiştir. İkinci biçim ortalama 153.1 g/bitki, maksimum değerler 90-656 g/bitki, minimum

değerler ise 12-173 g/bitki olarak tespit edilmiştir. Üçüncü biçim ortalama 113.5 g/bitki, minimum değerler 7-161 g/bitki, maksimum değerler ise 87-435 g/bitki olarak tespit edilmiştir. Toplam yeşil ot verimi ortalama 407.6 g/bitki, minimum değerlerin 11-509 g/bitki, maksimum değerlerin ise 121-1228 g/bitki arasında olduğu saptanmıştır.

Kuru ot verimi birinci biçim ortalama 61.2 g/bitki, minimum değerler 7-110 g/bitki, maksimum değerlerin ise 47-354 g/bitki arasında değiştiği tespit edilmiştir. İkinci biçim ortalama 54.4 g/bitki, maksimum değerler 35-280 g/bitki, minimum değerler ise 7-47 g/bitki olarak tespit edilmiştir. Üçüncü biçim ortalama 45.3 g/bitki, minimum değerler 2-55 g/bitki, maksimum değerler ise 39-251 g/bitki olarak tespit edilmiştir. Toplam kuru ot verimi ortalama 157.7 g/bitki, minimum değerlerin 11-168 g/bitki, maksimum değerlerin ise 65-538 g/bitki arasında olduğu saptanmıştır.

Yonca populasyonları arasında ortalama olgunlaşma gün sayısı 97.4, populasyonlar arasındaki ortalamalar ise 91.8 ile 102.8 gün arasında değişim gösterdiği saptanmıştır. Minimum 90-94 gün, maksimum 97-117 gün arasında değişim gösterdiği tespit edilmiştir.

En yüksek bitki tane verimi 33. populasyonda (16.8 g) en düşük bitki tane verimi ise 46. populasyonda (0.5 g) olduğu saptanmıştır. Ortalama bitki tane verimi 6.8 g olarak belirlenmiş, minimum değerlerin 0.5-9.1 g, maksimum değerlerin ise 2.4-16.8 g arasında olduğu saptanmıştır.

Bin tane ağırlığı bakımından ortalama 2.1 gr olarak belirlenmiş ve maksimum değerler 2.2-2.9 g arasında değişirken, en yüksek değer 12. populasyonda (2.9 g) olduğu görülmektedir. Minimum değerler ise 1.3 g ile 2.2 g arasında değişim göstermekte ve en düşük değer 31. populasyonda (1,3 gr) olduğu görülmektedir.

Yonca populasyonları arasında baklada tane sayısının ortalama 5.3 adet olduğu bulunmuştur. En düşük ve en yüksek bakla tane sayıları genel olarak bütün populasyonlarda görülmektedir.

Araştırma sonucunda yonca populasyonları arasında gelişme durumu, çiçek rengi ve baklada tane sayısı dışında diğer bütün özellikler açısından önemli

farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçların ışığında bölgede uyum gösterebilecek yeni bir yonca çeşidinin ıslah çalışmasında materyal temini açısından önemli bir kaynak sağlayabilecek bitkiler elde edilmiştir.

6. KAYNAKLAR

- Aka, M. A. 1999. Selçuk Koşullarında 7 Farklı Yonca Çeşidinin Verim Ve Diğer Bazı Verim Özellikleri Üzerinde Araştırmalar. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 33 s, İzmir.
- Akbari, N. ve Avcıoğlu, R. 1992, Ege Bölgesine Uygun Bazı Yonca (*Medicago sativa* L.) Çeşitlerinin Agronomik Özellikleri ile Yem Kaliteleri Üzerinde Araştırma, Bornova-İzmir, (Basılmamış Doktora Tezi).
- Altınok, S. 1993, Bazı Tek Yıllık Yoncalarda Farklı Fenolojik Devrelerdeki Biçmelerin Kök Gelişmesine Ve Yem Verimine Etkileri Üzerinde Araştırmalar. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi).
- Altınok, S., Türk., M, Erol, T., 2011. Ankara İli Doğal Vejetasyonunda Bulunan Yabani Yonca (*Medicago sativa* L.) Populasyonlarının Toplanması ve Karakterizasyon Çalışmaları ile Mera Tipi Yonca Hatlarının Belirlenmesi, Tubitak Proje No 108O634 Sonuç Raporu. 115s.
- Alınoğlu, N., Merttürk, EL. ve Özmen, A.T. 1972. Kayseri yoncası (*Medicago sativa* var. Kayseri N.A.)'nın bazı önemli morfolojik ve fizyolojik özellikleri üzerinde araştırmalar. Ankara Çayır-Mera ve Zootekni Arastırma Enstitüsü Yay. No. 19.
- Cevheri, A.C., Avcıoğlu, R., 1998. Bornova Koşullarında 11 Farklı Yonca Çeşidinin Verim ve Diğer Bazı Verim Özellikleri Üzerinde Araştırmalar, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 34s, İzmir.
- Delaney, R.H., 1972. Morphological features of alfalfa clones and their relation to photosynthesis and respiration. PhD. Thesis. Agronomy Dep. Univ. of Arizona Abst.33-224.

- Eraç, A.1976. Bazı tek yıllık yonca çeşitlerinin önemli morfolojik ve biyolojik karakterleri üzerinde araştırmalar. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:612, Bilimsel Araştırma ve İncelemer:355
- Eraç, A., Özkaynak, I., 1999. Yonca (*Medicago sativa* L.) Türlerini Tanıma Kılavuzu. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No 1506, Yardımcı Ders Kitabı 460, Ankara.
- Epifanov, V. S., 1989. New Lucerne variety Luninskaya USSR. Plant Breed. Abst. Vol 59 No 12.
- Gençkan, M. S., 1983. Yem Bitkileri Tarımı. Ege Üniv. Ziraat Fak. Yay. No 464 519. s 5-6 İzmir
- Gençkan, M. S. 1992, Yem bitkileri Tarımı, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:467, Bornova-İzmir, 519s.
- Gençkan, S. ve Avcıoğlu, R.1978. Değişik yüksekliklerde biçim sıralarının yoncann bazı verim özelliklerine etkisi. E.Ü.Z.F. Dergisi 15:1-13.1
- Gülcan, H. Anlarsal A.E., 1988. Çukurova koşullarına uygun yonca çeşit ıslahı üzerine araştırmalar. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 3, 89-100.
- Güloğlu, D. 2009. Kayseri Yoncası Hatlarının Tohum Tutma Özellikleri ve Bunların Polikros Dölllerinde Yeşil Yem Veriminin belirlenmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 101s, Ankara
- Hanson, A.A. Barnes, D.K. and Hill, R.R., 1988. Alfalfa and Alfalfa Improvement, The American Society of Agronomy, Monograph No:29, ISBN 0-89118-094-X.
- Karadağ Y. ve Gülcan H. Çukurova Bölgesi doğal vejetasyonunda bulunan bazı tek yıllık yonca türlerinin (*Medicago scutellata* L., *Medicago orbicularis* L., *Medicago polymorpha* L.) morfolojik ve biyolojik özellikleri üzerine bir

araştırma. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 12 (1995) (162-171)

Karaköy, K. 2001. Çukurova Koşullarında Yonca (*Medicago sativa L.*) ile Farklı Oranlardaki Domuz Ayrığı (*Dactylis glomerata L.*) ve Kılçıksız Brom (*Bromus inermis L.*) Karışımlarının Ot Verimi ve Verimle ilgili Özelliklere Etkisi Üzerinde Bir Araştırma. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Adana.

Karakurt E. ve Fırıncıoğlu H.K. 2002 Farklı Kaynaklardan Sağlanan Yonca (*Medicago sativa L.*) Populasyonunda Bazı Önemli Özellikler ve Özellikler Arası İlişkiler. Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi 12.1-2.

Karakurt E. Kayseri Yoncası (*Medicago sativa L. var. Kayseri*)'nın bazı bitkisel özelliklerinin belirlenmesi. Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi, 2012, 21 (2): 65-69

Kilcher, M. 1979. Cutting Time For Alfalfa Vs Yield and Quality. Canadex, Field Crops.

Kır, B. 2006. Kimi Yonca Çeşitlerinde Tohum ve Ot Verimi ile Kalite Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 119 s, İzmir

Kır, H. 2010. Tokat- Kazova Şartlarında Bazı Yonca Çeşitlerinin Performanslarının Belirlenmesi Üzerinde Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi) Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Tarla Bitkileri Bölümü, Tokat

Koç, A. Tan, M. 1996. Erzurum meralarında doğal olarak yetişen melez yonca (*Medicago varia L.*)'nin bazı özellikleri. Türkiye 3. Çayır-Mera ve Yem Bitkileri Kongresi, 17-19 Haziran. Erzurum, 621-626.

Lesins, K. A. and Lesins, I. 1979, Genus *Medicago* (leguminosae), Dr. W. Junk by Publishers The Hague, Boston, London, 154-171s, 196-211s.

Liang, G.H.L. and Riedl, W.A. 1964. Agronomic traits influencing forage and seed yield in alfalfa. Crop. Sci. 4: 394-396.

- Lowe, C.C. Marble, W.L. and Rumbaugh, M.D., 1972, Alfalfa adaptation, varieties and usage, Amer. Soc. Agron. Inc., Madison, Wisconsin, USA.
- Manga, İ. 1979. Erzurum Ekolojik Koşullarında Yetiştirilen Önemli Yonca Varyetelerinin Bazı Agronomik Morfolojik ve Biyolojik Özellikleri Üzerinde Araştırmalar. Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Tarla Bitkileri Bölümü Doktora Tezi Erzurum.
- Öten M. ve Albayrak S. Derim, 2014, 31 (2):79-88 Batı Akdeniz sahil kuşağında yaygın yonca (*Medicago sativa* L.) populasyonlarının toplanması ve morfolojik karakterizasyonu
- Pecetti L. Piano, E. and Romani, M., 1999, Variation in morphophysiological traits of exotic lucerne germplasm in northern Italy, proc. XIII. eucarpia *Medicago spp.* group meeting perugia, Italy, 13-16 September 1999, p: 44 51.
- Powell G.W. and Bork, E.W. 2005. Simulated aspen understory microclimate effects on alfalfa grown. *Agronomy Journal* 97(5):1361-1366
- Sabancı, C. O. 1999. Plant genetic resources programme in turkey with special reference to forage legumes. S.J. Bennett and P.S.Cocks (eds.). *Genetic Resources of Mediterranean Pasture and Forage Legumes*, Kluwer Academic Publishers,150-162.
- Sağlamtimur, T. Gülcan, H., Tükel, T., Tansı, V., Anlarsal, A.E. ve Hatipoğlu, R., 1986. Çukurova koşullarında yem bitkileri adaptasyon denemeleri. Çukurova Üniv. Ziraat Fak. Derg. 3:37-51 Adana.
- Scheridan, P.K. and Mc Kee, G.W.,1970, Colorimetric measurement of purple flower color in alfalfa as affected by variety, soil ph, soil fertility, light and seed source, *crop science*, Vol.10, No:4, 323-326.
- Small, E. 1985. Morphological differentiation in *Medicago sativa* L. in relation to ploidy. *Can. J. of Bot.*, 63:1747-1752.
- Soramatine, A.A. and Maksimova, Z.I. 1990. Yekutskaya Lucerne Plant Breeding Abst., Vol. 60, No:7.

- Soya, H. ve Geren, H. 1999, Tohumluk, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınlar, Ders Notları No:56/2, EÜZF Basım Evi, Bornova, 83s.
- Şehirali, S. 1997, Tohumluk ve Teknolojisi, Fakülteler Matbaası, Vefa/İstanbul, ISBN 975-482-039-2, 422s.
- Şeker, H. Tahtacıoğlu, L. ve Aygün, C., 2003. Doğu Anadolu yoncasından elde edilen hatların Kayseri ve Bilensoy-80 çeşitleriyle karşılaştırılmalı genel mahsul büyüme oranları ve bazı morfolojik özellikler. Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg. 34(4): 303-307, Erzurum.
- Şeker, H. 2003. Bazı yonca çeşitlerinin Erzurum ekolojik şartlarına uyum ve verim denemesi. Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg. 34 (3): 217-221.
- Şengül, S. 2002. Yield components, morphology and forage quality of native alfalfa ecotypes. Online Journal of Biological Sciences, 2(7): 494-498.
- Şengül, S. 2003. Bazı yerli yonca (*Medicago sativa* L.) ekotiplerinin verim unsurları ve mineral madde içerikleri bakımından değerlendirilmesi. Türkiye 5. Tarla Bitkileri Kongresi (Poster Bildirisi) Diyarbakır.
- Şengül ve Sağöz 2003. Bazı yonca ekotiplerinde (*Medicago sativa* L.) ot ve tohum verimine ait biyometrik özelliklerin değerlendirilmesi, Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Dergisi 35 (1-2), 5-10,2004.
- Şengül, S. 1995. Van yöresinde Yetiştirilen Yonca Ekotiplerinde Bazı Morfolojik ve Sitolojik Özelliklerin İncelenmesi (Doktora Tezi) Erzurum.
- Volanec, J.J. Cherney, J.H. and Jonnson, K.D. 1987. Yield components, plant morphology and forage quality of alfalfa as influenced by plant population. Crop Sci. 27:321-326.
- Yeşil M. Şengül S. Alınteri D. 16 (B) – 2009 1-6 Türkiye'nin değişik yörelerinden toplanan yonca ekotiplerinin bazı morfolojik özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma

Yeşil M. 2006. Türkiye'nin değişik yörelerinden toplanan yonca ekotiplerinin bazı morfolojik ve fizyolojik özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 58s. Erzurum.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Mahmut Ferhat NEHİR

Uyruğu: T.C

Doğum Tarihi ve Yeri: 19.03.1990 / ŞANLIURFA

e-mail: m.ferhatnehir@gmail.com

Eğitim

Lise: AKABE TOKİ LİSESİ

Lisans: Ahi Evran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri

Anabilim Dalı Çayır-Mera ve Yem Bitkileri

Yabancı Dil: İngilizce